

Srbija u EU – šta od toga imam JA, šta od toga ima MOJ GRAD

100 zašto u EU- 100 zato u EU

Ove godine je povodom 9. maja – Dana Evrope i Dana pobede nad fašizmom, koalicija nevladinih organizacija iz 44 grada Srbije pokrenula, a Fond za otvoreno društvo uobličio projekat **Srbija u EU – šta od toga imam JA, šta od toga ima MOJ GRAD**.

Okosnicu ovog projekta projekta čini 300 interaktivnih panela na kojima je oko 25.000 građana ima priliku da u direktnom dijalogu sa stručnjacima (oko 900 pojavljivanja na panelima) dobije odgovore na pitanja da li i na koji način proces pridruživanja Srbije Evropskoj uniji utiče, pre svega, na životni standard, kvalitet života, lični i profesionalni razvoj.

Između interaktivnih panela u svakom gradu su članice koalicije organizovale i niz drugih aktivnosti: ulične performanse, izložbe, sportska takmičenja, neformalne razgovore sa građanima, članovima različitih profesionalnih udruženja (malih privrednika, advokata, nastavnika, novinara, poljoprivrednika, itd.), EU telefone, i sl. Preko 100 000 građana je bilo obuhvaćeno ovim aktivnostima.

Projekat je pružao mogućnost da se razjasni da nastavljanje procesa pridruživanja Srbije EU nije smetnja nijednom drugom procesu saradnje Srbije u međunarodnim odnosima i ne predstavlja prepreku ostvarivanju drugih ciljeva Srbije, pa čak ni zalaganju za reintegraciju Kosova u Srbiju.

Članice koalicije su tokom javnih debata identifikovali **najčešće postavljena pitanja građana u vezi sa pridruživanjem Srbije Evropskoj uniji** (tzv. *FAQ - Frequently Asked Questions*). Fond za otvoreno društvo je uobličio odgovore na pitanja koja građani najčešće postavljaju. Ovo je 100 najčešćih pitanja građana u vezi sa pridruživanjem Srbije EU:

Opšta pitanja

- 1. Da li je zaista cena približavanja Srbije EU Kosovo i da li se potpisivanjem Ugovora o stabilizaciji i pridruživanju priznaje nezavisnost Kosova?*

Približavanje Srbije EU nije uslovljeno time da Srbija prizna Kosovo. Takođe, proces pridruživanja nije prepreka za političke i diplomatske napore Srbije da se obnove pregovori vezani za Kosovo, niti je prepreka za saradnju sa drugim zemljama, uključujući Kinu, Indiju i Rusiju. Pridruživanje Srbije EU ne ometa ni bilo koji drugi oblik međunarodne saradnje uključujući ekonomsku. Naprotiv! Srpska privreda i infrastruktura rekonstruisana sredstvima iz predpristupne pomoći EU uvećava svoje šanse na globalnom svetskom tržištu. Takođe članstvo Srbije u EU jača i njen politički položaj jer joj obezbeđuje da učestvuje u kreiranju normi, standarda i politika EU koji su bitan element uređivanja međunarodnih odnosa i pravila međunarodnog ponašanja.

Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju je potpisan pod istim uslovima pod kojima su pregovori i počeli 2005.g., tj, u ugovoru Evropska unija kao celina tretira Kosovo na način kako je ono definisano Rez. SBUN 1244 . Takođe , poslednje Evropsko partnerstvo u okviru koga treba da se nastavi saradnja između Srbije i EU i koje je definisano na osnovu pregovora sa Vladom Srbije i uz saglasnost Vlade Srbije jasno stoji “Evropsko partnerstvo sa Srbijom uključujući i Kosovo kako je definisano Rez. SBUN 1244”. Evropska unija je zajednica država koja nema nadležnost da priznaje države, već to rade država članice što se vidi i iz činjenice da se EU nalaze i države koje se protive priznavanju Kosova.

2. Zašto Evropa stalno nešto traži od nas?

Zahtevi koje Evropska unija postavlja kao uslov za članstvo se jednako odnose na sve države koje žele da postanu članice. Ti zahtevi su izgradnja institucija i uspostavljanje praksi koje su zasnovane na principima vladavine prava, poštovanja ljudskih prava, demokratije i tržišne privrede. Zahtevi obuhvataju borbu protiv korupcije, borbu protiv monopola, efikasno pravosuđe, poštovanje zakona itd. Ovi principi su u isto vreme i principi na kojima se zasniva i institucionalna izgradnja i reforme u Srbiji od 2000. godine. Stoga, zahtevi EU se ne odnose samo na Srbiju već predstavljaju osnovu za bližu saradnju i integraciju među državama članicama i osiguravaju stabilnost i razvoj kako država članica tako i Evropske unije kao celine. Oni se jednako odnose na sve i u stvari predstavljaju norme savremenih i uređenih država.

3. Da li ćemo izgubiti sopstvenu kulturu i jezik kada se učlanimo u EU?

Strahovi koje mnogi izražavaju da se učlanjenjem u EU gubi nacionalni identitet, kultura i jezik su neopravdani. Evropska unija je multinacionalna i multikulturalna zajednica 27 država koja se između ostalog zasniva i na principu „jedinstvo u različitosti“. Evropska unija u ovom trenutku ima 23 zvanična jezika na koje se prevode svi dokumenti institucija EU, te će kada Srbija postane članica i srpski jezik biti jedan od zvaničnih jezika, a ćirilica zvanično pismo. Svi građani EU se mogu obratiti institucijama EU na sopstvenom jeziku, na kome i dobijaju tražene informacije. Takođe, EU odvaja velika finansijska sredstva koja su namenjena negovanju tradicije, kulture i jezika u očuvanju nacionalnog identiteta što je zagarantovano i Ugovorom o EU. Čak i manje države članice poput Irske, Grčke ili Portugala su očuvale sva obležja specifičnosti sopstvenog kulturnog identiteta iako se u EU nalaze već nekoliko decenija.

4. Da li učlanjenje u EU znači da gubimo suverenitet i da će se o našoj sudbini odlučivati u Briselu?

Pridruživanje Evropskoj uniji znači da deo našeg suvereniteta dobrovoljno „pozajmljujemo“ evropskim institucijama i „razmenjujemo“ sa svim ostalim članicama kako bi bilo moguće donošenje određenih odluka za celokupnu teritoriju EU i usklađivanje nacionalnih politika. Učlanjenjem u EU Srbija dobija mesto za pregovaračkim stolovima u Evropskoj uniji, gde ćemo zajedno sa svim ostalim članicama (i velikim i malim) i pod istim uslovima odlučivati o zajedničkoj budućnosti Evropske unije. Zajedničko odlučivanje se odnosi samo na oblasti koje

predstavljaju oblast zajedničke nadležnosti (unutrašnje tržište, carinske tarife, zajednička poljoprivredna politika, zaštita životne sredine), u kojima države imaju više koristi ako rade zajedno nego ako rade svaka pojedinačno. Veliki deo oblasti i dalje će ostati u isključivoj nadležnosti država članica. Građani Srbije će takođe dobiti i državljanstvo EU i direktno birati sopstvene predstavnike za Evropski parlament, moći će da se na srpskom jeziku obrate evropskim institucijama i da učestvuju u konsultativnim procesima pri donošenju odluka koje organizuju evropske institucije.

5. *Zašto zemlje kao što su Norveška, Island i Švajcarska nisu pristupile EU? Zašto Srbija ne može da sledi njihov primer?*

Ove tri razvijene evropske zemlje nisu članice EU svaka iz sopstvenih razloga. Sve tri zemlje su na izuzetno visokom stepenu razvoja, i sa veoma visokim bruto društvenim proizvodom (Island i Norveška imaju ogromne prirodne resurse – riba i nafta, dok je Švajcarska svetski bankarski lider) i sa izuzetno uređenim državnim institucijama. Ove zemlje u potpunosti već imaju uređen politički sistem i poštuju evropske standarde u raznim oblastima ili ih, kao recimo Norveška u oblasti ekologije, uveliko prevazilaze. Takođe, sve tri države su članice Evropske ekonomske zajednice, koja je jedna od stubova EU, te tako imaju ugovorne odnose sa EU i učestvuju u formiranju ekonomskih politika Evropske unije. Stoga je upoređivati Srbiju sa ovim državama gotovo nemoguće i prilično neumesno, jer se Srbija nalazi u potpuno drugoj ekonomskoj i razvojnoj situaciji koja je sličnija upravo onim državama koje žele da uđu ili su nedavno ušle u EU (Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Albanija, Mađarska, Češka).

Srbija bi, za razliku od ove tri razvijene zemlje, po učlanjenju u EU bila jedna od država koja bi dobijala više finansijskih sredstava za sopstveni ekonomski razvoj, ali i za razvoj svojih institucija. Ovaj novac potreban za podsticanje ekonomskog razvoja i izgradnju državnih institucija je gotovo nemoguće dobiti iz nekih drugih izvora sa neke druge strane. Bugarska će na primer, kao jedna od nerazvijenih zemalja članica sa kojom se Srbija sada može porediti, za period 2007-2013 dobiti iz EU ukupno 7,362 milijarde evra što je 7 puta više od onoga što Srbija dobija u istom periodu kao zemlja nečlanica.

6. *Zašto je razvijenim zemljama EU važno da Zapadni Balkan postane deo EU?*

Osnovni razlozi su stabilnost i bezbednost. Članicama EU je važno da u svojoj okolini imaju stabilne i bezbedne zemlje koje imaju sličan stepen razvoja, čiji građani uživaju blagodeti socijalne politike, koji nisu siromašni i nezaposleni, čijim se programima smanjuje i unapređuje socijalna integracija. Prvobitni motiv evropskih integracija, odmah posle II svetskog rata bilo je ostvarivanje mira i prosperiteta na evropskom kontinentu. Ideja „očeva“ EU je bila da se ekonomskom a potom i političkom i društvenom integracijom smanjuje mogućnost ratnih sukoba i političkih nestabilnosti. Drugi razlog je ekonomski, jer sve države članice imaju veće ekonomske koristi kada imaju zajedničko tržište. Jedinstveno tržište EU sada broji pola milijarde ljudi, što omogućava ubrzani i održivi ekonomski razvoj. Treće, globalizacija donosi promene i probleme koje više nije moguće rešiti na nivou nacionalnih država (zagađenje, globalne finansijske krize, pandemije, itd.). Najbolji primer za to je recimo nuklearna katastrofa u Černobilju. Efekti ove katastrofe su se osetili u gotovo polovini evropskih zemalja, te taj problem nije samo problem Ukrajine već svih zemalja u kojima se posledice katastrofe osećaju. Slična situacija je i u niz drugih oblasti (stepen razvoja, siromaštvo, stepen razvoja demokratije).

Problemi u zemljama Zapadnog Balkana (nestabilnost, slaba bezbednost) mogu da se prelivaju u druge delove regiona, pa ove zemlje brigu o ekologiji u susednim zemljama vide kao jako važan element u sopstvenom razvoju. Stoga EU, čak i prema zemljama koje verovatno neće postati deo EU u skoroj budućnosti, a graniče se sa EU (Jermenija, Maroko, Tunis, itd.) preko Evropskog susedskog programa pružaju finansijsku i drugu pomoć namenjenu demokratskom i održivom razvoju.

7. Šta je sadržina Ugovora o stabilizaciji i pridruživanju?

Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju je prvi ugovorni odnos između zemalja EU i zemlje potencijalnog kandidata koja prolazi kroz process stabilizacije i pridruživanja. Taj ugovor sadrži niz odredbi o političkim principima na kojima se zasniva saradnja između EU i države potencijalnog kandidata, kao i trgovinski ugovor o postepenoj liberalizaciji tržišta, ukidanju carinskih i tarifnih barijera i usklađivanje zakonodavstva. Ovaj dokument tako istovremeno predstavlja i program reformi koje ta država treba da ispuni kako bi prešla u sledeću fazu i stekla status kandidata za članstvo. Ratifikacijom ovog ugovora od strane Srbije i svih država članica EU, Srbija postaje pridruženi član EU sa gotovo nesumnjivom evropskom budućnošću.

8. Da li moramo da uđemo u NATO da bi ušli u EU?

Ulazak u NATO nije jedan od uslova za ulazak u Evropsku uniju, ali reforma vojske, povećavanje bezbednosti države i granica jeste. Međutim, sve zemlje istočne i jugoistočne Evrope koje su ušle u EU - ušle su i u NATO, među kojima i Mađarska, Slovenija, Bugarska i Rumunija. Hrvatska i Albanija su nedavno pozvane da otpočnu pregovore za članstvo u NATO, dok sa Makedonijom, zbog grčkog veta u vezi sa imenom, nisu početi pregovori. Srbija se decembra 2006. godine pridružila programu Partnerstvo za mir, što je poseban oblik saradnje između NATO i zemalja koje nisu članice, a u kojem se nalaze i Bosna i Hercegovina i Crna Gora, koje imaju otvorene aspiracije da se učlane u NATO. Razlozi za učlanjenje u NATO su brojni, ako Srbija ostane van NATO u dogledno vreme će sa svih strana biti okružena njenim članicama, povećala bi se bezbednost itd, ali naravno, postoje i razlozi protiv. Međutim, odluka o učlanjenju u NATO se donosi posebno i to na referendumu i nije vezana za pitanje evropskih integracija i približavanje Srbije EU.

9. Šta smo do sada uradili po pitanju pridruživanja EU i koje nas faze još čekaju?

Srbija je 8 godina bila u prvoj fazi procesa pristupanja Evropskoj uniji. Potpisivanjem SSP Srbija je postala država pridružena Evropskoj uniji, sa jasnom perspektivom budućeg članstva u EU. Nakon potpisivanja SSP, Srbija treba da podnese zvanični zahtev za članstvo u EU. Ovaj zahtev za članstvo razmatra Evropski savet (šefovi država i vlada članica EU) nakon čega se donosi odluka o davanju statusa kandidata Srbiji i zakazuje datum početka pregovora o članstvu. Pregovori o članstvu traju u proseku 3 - 5 godina, ali ne postoji utvrđeno vremensko ograničenje već brzina zavisi od sposobnosti za reforme države koja pristupa EU i njene sposobnosti da uskladi svoje zakonodavstvo sa pravom EU.

Nakon završetka pregovora Ugovor o pristupanju Srbije Evropskoj uniji treba da ratifikuju Srbija i sve države članice EU, nakon čega Srbija postaje punopravna članica EU.

10. Šta je EU uradila za Srbiju?

Evropska unija je 2000. godine jednostrano ukinula carine na uvoz proizvoda (industrijskih i poljoprivrednih) poreklom iz Srbije, a da je Srbija pri tom zadržala carine na robu iz EU. Na taj način je Srbija dobila pristup najbogatijem pojedinačnom tržištu na svetu od oko 500 miliona potrošača sa najvećom platežnom moći. Ovo je omogućilo da Srbija za 7 godina poveća izvoz u EU za 4 puta u odnosu na 2000. godinu. Ukupna spoljnotrgovinska razmena Srbije iznosi 27 milijardi evra. Od toga, 15 milijardi je razmena sa Evropom, 3 sa Rusijom i jedna sa Kinom. Vrednost izvoza Srbije u EU je 5 milijardi evra, 500 miliona u Rusiju i 5 miliona u Kinu.

Sa druge strane EU je putem pomoći iz fonda CARDS odnosno IPA do sada Srbiji dodelila preko 1,2 milijarde evra bespovratne pomoći. Ova pomoć je najviše korišćena za obnovu energetskog sistema, pre svega termoelektrana, puteva, mostova i bolnica i škola.

11. Koliko će svakog građanina pojedinačno koštati članstvo u EU?

Sve države članice u skladu sa stepenom ekonomskog razvoja i bruto društvenim proizvodom doprinose zajedničkom budžetu EU. Srbija bi stoga, kao jedna od najnerazvijenijih članica EU, dobijala mnogo više sredstava nego što bi punila budžet EU sopstvenim prilogom. Zapravo, najveći deo troškova članstva bi predstavljali troškovi reformi pri harmonizaciji nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Međutim, te reforme Srbija mora svakako sprovesti, nezavisno od evropskih integracija obzirom da je niz zakonskih rešanja i institucija nefunkcionalno i zastarelo te zahteva modernizaciju. Štaviše, u velikoj meri te troškove pokriva i sama EU preko bespovratne finansijske pomoći i ekpetriza koju nude zemljama koje su potencijalne članice.

12. Da li će građani Srbije moći slobodno da rade u drugim državama članicama Evropske unije?

Sloboda kretanja radne snage je jedna od osnovne četiri slobode koje stoje na raspolaganju zemljama članicama. Državljeni bilo koje članice mogu konkurisati za radno mesto u bilo kojoj drugoj državi članici pod istim uslovima kao i građani te zemlje. Diskriminacija na osnovu nacionalnosti, vere ili pola je zabranjena čime se štiti ova sloboda evropskih građana. Kako bi se izbegli ozbiljni poremećaji na tržištu rada starijih država članica, neke zemlje koje su u poslednjem krugu proširenja postale države članice (npr. Poljska, kao najmnogoljudnija) će se postepeno uključivati u jedinstveno tržište rada da bi se u potpunosti integrisala 2013.g.

13. Da li je moguće da postanemo članice Šengenskog sporazuma ako ne uđemo u EU?

Nije moguće. Jedino što je moguće je ukidanje viza, odnosno stavljanje na belu šengensku listu. Međutim, ukidanje viza zavisi od niza neophodnih koraka: efikasna kontrola granica, sigurne putne isprave, itd. Takođe, bilo kakva politička destabilizacija bi se negativno odrazila na mogućnost ukidanja viza.

Ekonomski razvoj i životni standard

14. U čemu se uopšte ogleda bolji kvalitet života u zemljama EU?

Ugodan svakodnevni život omogućava evropski socijalni program koji je ideal za ceo svet kada su u pitanju uređenje odnosa u oblasti socijalne politike. U razvijenim zemljama EU troši se i do 1/4 nacionalnog bruto proizvoda za socijalnu potrošnju a programi obuhvataju celokupno stanovništvo. Rezultati se ogledaju u visokom očekivanom životnom veku što je najznačajniji indikator razvijenosti socijalne politike u jednoj zemlji. Na primer, u većini zemalja EU životni vek je preko 80 godina (82 godina za žene i 75 za muškarce) što govori o kvalitetu svakodnevnog života, zdravstvenoj prevenciji i uopšte razvijenim programima zdravstvene zaštite. U Srbiji je životni vek pet godina kraći - 75 godina za žene i 70 godina za muškarce.

15. Kakav je položaj malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji?

Značaj malih i srednjih preduzeća u EU je izuzetno veliki. 99% preduzeća koja posluju u EU spadaju u mala i srednja i ona zapošljavaju dve trećine ukupne radne snage EU. Mala i srednja preduzeća su u EU osnovni generator novih radnih mesta, inovacija i u isto vreme bitna poluga kojom EU postiže koheziju u razvoju različitih regiona. Mala i srednja preduzeća su deo privrede koji je najosetljiviji na promene poslovnog okruženja. Ona najviše ispaštaju u slučaju loše organizovanog sistema, glomazne birokratije, skupih kredita, ali su prva koja reaguju na pozitivne inicijative.

Imajući u vidu značaj i osetljivost malih i srednjih preduzeća u procesu pridruživanja EU, kao i u samom funkcionisanju EU posebna pažnja se posvećuje ovom delu privrede. EU je predvidela da u periodu od 2007-2013 usmeri preko 200 milijardi evra na podršku malim i srednjim preduzećima. Vidovi podrške EU su usmereni ka: 1. obuci preduzetnika, 2. bržem i jeftinijem započinjanju poslovanja, 3. poboljšanju i prilagođenju regulative i zakonodavstva potrebama MSP, 4. dostupnost neophodnih znanja i veština, 5. povećanje korišćenja ICT tehnologija u poslovanju, 6. olakšavanje pristupa tržištu (omogućavanje ravnopravnog pristupa tržištu kao velika preduzeća) 7. Poreske i kreditne pogodnosti 8. Jačanje tehnoloških kapaciteta MSP, 9. Pomoć i podrška udruživanju preduzetnika i vlasnika MSP.

16. Da li pridruživanje EU pozitivno utiče na ekonomski rast?

Prilazak Evropskoj Uniji ima višestruki pozitivan efekat na ekonomiju države. Potsetimo da se EU do 1992 i zvanično zvala Evropska ekonomska zajednica. Prednost velikog, integrisanog otvorenog tržišta roba su dobro proučeni i indentifikovani u ekonomskoj literaturi. Ona dozvoljavaju veću razmenu roba, dovodi do bolje specijalizacije, ekonomije obima, nižih transakcionih troškova, ali i do pozitivnih dugoročnih uticaja novonastale konkurencije iz EU na nivo ekonomske efikasnosti proizvodnje, a i na nivo inovacija. Takođe, evropska integracija u ekonomskom smislu podrazumeva i otvoreni kapitalni račun – samim tim i značajan priliv investicija, koje se slivaju u daleko većoj meri – pristupanje evropskoj uniji je značajan signal investitorima da država prihvata evropske zakone koji garantuju pravnu sigurnost. Priliv stranih direktnih investicija, u petogodisnjem periodu pred ulazak u EU, je prema procenama Deutche banke, odgovoran za oko 2/3 ekonomskog rasta srednje evropskih zemalja u tom periodu.

Prilazak zajedničnom tržištu otvara široku lepezu mogućnosti da se faktorski potencijali i njihove komparativne i apsolutne prednosti u nekoj zemlji iskoriste. Srbija ima demografski potencijal, jeftinu i relativno obučenu radnu snagu koja zajedno sa značajnim inostranim i domaćim investicijama i zajedničkim evropskim tržištem dovodi do značajnog i održivog ekonomskog rasta. Politika regionalne integracije i razvoja infrastrukture manje razvijenih delova unije dodatno doprinosi ravnomernom ekonomskom rastu.

17. Koje su to ekonomske koristi koje Srbija može imati od približavanja EU?

Kao prvo, povlašten pristup najvećem tržištu na svetu jer ne plaćamo carine na najveći broj roba koje u EU izvozimo. Drugo, preko 2 milijarde evra već dobijenih bespovratnih sredstava i oko milijardu evra predpristupnih fondova koji su predviđeni za narednih 6 godina. Integracijom u EU ta sredstva rastu sve više kako se zemlja približava članstvu. Treće, mogućnost korišćenja povoljnih dugoročnih kredita Evropske investicione banke neophodnih za izgradnju infrastrukture. Četvrto, integracijom u EU se povećava konkurencija na domaćem tržištu, ograničava moć lokalnih monopola, što vodi ka nižim cenama roba i usluga. Peto, sužava se prostor korupciji delom zbog bržeg ekonomskog rasta, ali i zbog snažne i efikasne anti-korupcijske politike EU. Šesto, bolje mogućnosti obrazovanja mladih i njihovog zapošljavanja u tehnološki naprednim sektorima. Konačno, integracija u EU daje mogućnost za još brži rast i razvoj i brže približavanje ekonomskom standardu zapadne Evrope. Irska je, zahvaljujući EU, od najnerazvijenije postala jedna od najrazvijenijih zemalja Evrope. Grčka je od EU dobila preko 50 milijardi evra pomoći i od nerazvijene postala razvijena zemlja.

18. Da li je zaista tačno da je ekonomska situacija ista kao pre 2000. godine?

Naprosto nije tačno da je ekonomska situacija ista danas kao što je bila 2000. g. Privreda je rasla po visokoj stopi od 6%, izvoz roba i usluga je povećan 5 puta, a ukupne direktne strane investicije do kraja 2007. godine premašile su 12 milijardi evra. Za građane to je značilo: 1. Prosečna plata je povećana za gotovo četiri puta, sa 86 na 331 evro; 2. Kupovna moć je povećana 3.5 puta; 3. Prosečne penzije su povećane sa 50 na 160 evra, isplaćuju se redovno, a svi dugovi su vraćeni; 4. Ponovo je počela da se isplaćuje stara devizna štednja; 5. Snabdevanje strujom i drugim energentima je redovno; 6. Značajno su poboljšani ponuda i kvalitet robe široke potrošnje. Sve ovo se može ilustrovati i ovom tabelom.

<i>Proizvod</i>	<i>2000 godina</i>	<i>Februar 2008</i>	<i>Koliko puta se može više kupiti 2008 g.</i>
Hleb, 800 gr	244	1033	4.1
Kilo svinjskog mesa	166	271	6.3
Kilo krompira	150	821	5.5
Komada kokošijih jaja	610	3575	5.9
Kilo šećera	187	552	3.0

Količine proizvoda koje se mogu kupiti za prosečnu platu 2000. i 2008. godine

19. Ima li Srbija druge mogućnosti ekonomskog razvoja osim učlanjenja u EU?

Svakako da ima. Samo je pitanje da li su te mogućnosti bolje, iste, ili lošije od integracije u Evropsku uniju, i da li su realne i predvidive.

Kao alternativa njačešće se nudi oslanjanje na Rusiju, Kinu, Indiju i prijatelje u svetu. Međutim, ne postoji realan ekonomski osnov za takvu razvojnu strategiju. Naš ukupan izvoz u Rusiju, Kinu, Indiju i sve ostale prijateljske zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike iznosi 538 miliona dolara. To je skoro duplo manje od godišnjeg izvoza u Italiju! Drugo, ne postoji plan kako bi smo uspeli u narednim godinama bitno da povećamo izvoz u ove zemlje niti nam one, osim Rusije, nude povlašćene trgovinske odnose. Kineske i indijske investicije u Srbiju su zanemarljive, a ruske su koncentrisane na kupovinu već postojećih, a ne izgradnju novih preduzeća. Srbija može i mora da razvija ekonomske veze sa svim zemljama sveta. Međutim, strateški oslonac na ekonomske veze izvan EU je i nerealan i nepouzdan jer ne postoji strategija razvoja uzajamnih odnosa niti sa njihove, niti sa naše strane. Takođe, Srbiji trebaju ogromna pomoć za izgradnju infrastrukture, ulaganje u razvojne projekte, izgradnju institucija, a osim EU, ne postoje druge grupe država niti pojedinačna država koja je spremna da takvu pomoć pruži Srbiji.

20. Koja je ekonomska cena koja će se platiti novim odlaganjem integracije Srbije u EU?

Ključno ekonomsko pitanje za građane Srbije danas je: da li ćemo nastaviti da se ubrzano razvijamo, povećavajući nacionalni dohodak a time i zarade, zaposlenost, penzije i kvalitet života, i kako će se to uraditi? I stručnjaci i političari se slažu da nema prosperiteta bez značajnih novih investicija i rasta izvoza. U dugoročnoj strategiji razvoja, koju je usvojila prethodna Vlada, kaže se da nema rasta privrede od 7% ako se ne obezbedi bar 3 milijarde evra stranih investicija godišnje i rast izvoza od najmanje 25% godišnje. Analiza pokazuje da ovi uslovi mogu da se obezbede samo ako Srbija nastavi integraciju u EU. Ako se integracija ne nastavi, doći će do opadanja stranih investicija, a zatim i izvoza.

Odlaganjem integracije u EU postajemo manje zanimljiva i pouzdana zemlja za investitore, ne samo iz EU već i iz drugih zemalja. A evo i zašto. 1. Već od 2010 EU može da nam uskrati povlašćen izvoz i ponovo uvede carine. To bitno utiče na investicione odluke. Naše

tržište je malo i investitori i iz EU i izvan EU računaju na izvoz iz Srbije upravo na tržište EU. 2. Odustajanjem od integracije u EU smanjuje se predvidivost i usklađenost zakonskog i institucionalnog okvira za investicije. 3.) Makroekonomska stabilnost daleko je manje izvesna bez tehničke i finansijske podrške EU. 4.) Predpristupne fondove EU ne mogu da koriste ni Srbija ni brojni investitori koji su takve fondove koristili u drugim zemljama i očekuju ih i u Srbiji. 5.) Poskupeli bi izvori za finansiranje investicija jer bi se povećao kreditni i investicioni rizik. Naš kreditni rejting je već opao, što najbolje ilustruje odustajanje Dojče banke da finansira dva projekta u Srbiji.

21. Šta smanjenje priliva investicija znači za standard života građana?

Ako priliv stranih investicija u narednim godinama bude oko 2 milijarde evra godišnje, koliko se očekuje ove godine, a kao posledica nestabilnosti i nesigurnosti čime se uvećao rizik za investitore efekti na ekonomski razvoj su dramatične. Posledica na nacionalnu ekonomiju bila bi pre svega u smanjenju stope rasta društvenog proizvoda. Efekti ovog smanjenja investicija na standard građana je prikazan u tabeli.

Pokazatelj	2 milijarde investicija	3 milijarde investicija
Društveni proizvod u celom periodu	Raste manje od 30%	Raste za 70%
Društveni proizvod po stanovniku	6300 evra po glavi stanovnika	8346 evra po glavi stanovnika
Potrošnja domaćinstava	Raste ukupno 5%	Raste ukupno 65%
Prosečna zarada	oko 460 evra u 2015	oko 620 evra u 2015
Prosečna penzija	oko 200 evra u 2015	oko 270 u 2015
Nova radna mesta	oko 120.000	oko 300.000

Efekti smanjenja investicija u periodu 2008-2015

22. Da li ulazak u EU smanjuje nezaposlenost?

Ulaskom u porodicu EU zemalja značajno se smanjuje nezaposlenost koja je glavni uzrok siromaštva u postsocijalističkim zemljama. Razlozi su u slobodnom kretanju radnika unutar EU kao i povećane strane investicije koje donose zapošljavanje većeg broja radnika. Na primer, stopa nezaposlenosti u Rumuniji je brzo posle ulaska u EU postigla prosek ovih zemalja i iznosi oko 7%.

Zemlje EU uvode brojne programe socijalne integracije osetljivih grupa u programe zapošljavanja a posebno se vodi računa o zapošljavanju žena, starijih radnica, dugotrajno nezaposlenih, zapošljavanju invalida i manjiskih grupa. Zemlje EU značajno razvijaju tzv. alternativnu ekonomiju odnosno socijalna preduzeća, kooperative i druge oblike zapošljavanja za grupe koji se teško snalaze na tržišnoj utakmici. Alternativna ekonomija se zakonski podstiče i podupire sredstvima lokalnih zajednica ili regiona.

23. Kakav će efekat imati neučlanjenje Srbije na tržište rada u pograničnim opštinama?

Pored smanjivanja ekonomskog rasta koji će se negativno odraziti na stopu zaposlenosti, Srbije će pretrpeti i depopulaciju graničnih područja. Naime, istraživanja pokazuju da zbog nerazvijenih saobraćajnica, nedostatku prekogranične saradnje i ekonomskih odnosa sa susedima (koji su svi trenutno ili u EU ili nameravaju da uđu što skorije vreme) tržište rada u pograničnim opštinama praktično nestaje. Izolacija vodi dodatnoj centralizaciji Srbije i još neravnomernijem ekonomskom razvoju.

24. Zbog čega se govori da približavanje Srbije EU donosi više stranih investicija i da li to znači da rasprodajemo naša prirodna bogatstva, fabrike i zemlju?

Priliv direktnih stranih investicija je za ekonomski razvoj Srbije od ključnog značaja. Veza između priliva investicija i pridruživanja Srbije EU je višestruka. Kao prvo, procesom pridruživanja Srbije EU i potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, potom sticajnom statusa kandidata se poboljšava investiciona klima u Srbiji. Činjenica da ovaj proces podrazumeva niz reformi institucija i zakonskih rešenja (u oblasti finansije, zaštita konkurencije, borba protiv korupcije, pravosuđe), čime se postiže pravna sigurnost ulaganja. Investitori imaju veću garanciju da su njihove investicije sigurne. Takođe, politička stabilizacija zemlje i izgradnja demokratskih i transparentnih institucija i praksi dodatno poboljšava investicionu klimu. Konačno, bespovratna sredstva koja Srbija već dobija od EU, a koja će se kada postane članica verovatno nekoliko puta uvećati, mogu se ulagati u infrastrukturu (puteve, železnicu, komunikacije) i razvoj ljudskih resursa (obrazovanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija, doživotno obrazovanje) čime se obezbeđuju stvaraju dobri uslovi za priliv investicija.

25. Da li su građani država novih članica EU osetili prednosti učlanjenja i da li se oseća boljitak?

Ekonomski pokazatelji govore da se od 2004 razvoj država koje su se tada učlanile u EU ubrazao za oko 2-3 % na godišnjem nivou, i to čak i u onim državama koje nisu bile najuspešnije u transformaciji svojih privreda, kao na primer Rumunija i Bugarska. Po istraživanjima Eurobarometra, 69% građana država koje su se pridružile EU 2004. i 2007. godine (ukupno 12 zemalja) smatra da imaju koristi od članstva u EU. U Poljskoj je recimo 95% poljoprivrednika pre učlanjenja bilo protiv ulaska u EU dok se samo četiri godine kasnije situacija potpuno preokrenula, te je 95 % poljoprivrednika pozitivno ocenilo pristupanje Poljske EU. U Sloveniji na primer 71% građana smatra da je Sloveniji učlanjenje u EU bilo od koristi.

26. Da li je u Evropi dozvoljeno da država pomaže privredu kroz razne programe podrške i da li će postojeće državne subvencije malim i srednjim preduzećima i početnicima u biznisu morati da se ukinu sa ulaskom u EU?

U Evropskoj uniji postoje veoma stroga pravila koja uređuju budžetske subvencije privredi. Strogo je zabranjena svaka vrsta direktne ili indirektna podrške pojedinačnom preduzeću ili grupi preduzeća, koja može da naruši konkurenciju na jedinstvenom tržištu (subvencije, bespovratna finansijska pomoć za određene namene, grantovi). Pod podrškom se podrazumevaju i olakšice koje preduzećima (investitorima) daju lokalne samouprave. Nasuprot tome, EU dozvoljava donošenje propisa koji pogoduju svim privrednim subjektima na isti način kao što su propisi o smanjenju poreskih stopa ili ukidanju određenih vrsta poreza, naknada ili taksi. Za propise usmerene na smanjenje nameta privredi u celini se ne smatra da narušavaju konkurenciju na jedinstvenom evropskom tržištu. Takođe, restrikcije neće pogoditi posebne programe podrške osobama sa posebnim potrebama, marginalizovanim grupama ili ženama.

27. Da li će usluge rominga i fiksne telefonije biti jeftinije?

Usluge fiksne i mobilne telefonije i rominga u Srbiji su među najvećima u Evropi. Razlog za to je činjenica da postoji monopol nad fiksnom mrežom, a tek nedavno smo dobili trećeg mobilnog operatera. EU je 2002. godine donela paket detaljnih direktiva koje se odnose na liberalizaciju telekomunikacionog tržišta i još 18 tržišta usko povezanih sa telekomunikacijama. U skladu sa ovim direktivama telekomunikaciono tržište u EU mora biti otvoreno za konkurenciju, te nemože mostojati monopol u ovoj oblasti ni u jednoj državi članici. Liberalizacija u stvari znači da će se ukinuti monopol nad korišćenjem fiksne telefonske mreže, te će i druge kompanije biti u mogućnosti da pružaju usluge građanima. Na taj način će tržište telekomunikacija postati takmičarsko te će se, kao što je već počelo u oblasti mobilne telefonije dolaskom trećeg operatera, kompanije koje nude usluge takmičiti kako cenom tako i kvalitetom i raznovrsnošću usluga.

28. Šta su koncesije i kako se sprovodi postupak davanja koncesije u EU?

Koncesija je vid partnerstva države i privatnog sektora gde se privatnom sektoru (privrednom društvu, odnosno preduzeću) ustupa dozvola za eksploataciju prirodnog bogatstva (npr. rudnika) dobra u opštoj upotrebi (npr. autoputa) ili za obavljanje delatnosti od opšteg interesa (npr. za izgradnju i održavanje deponije). Najčešće, koncesija ima oblik B.O.T. ulaganja odnosno stranom ulagaču se može odobriti da izgradi ili rekonstruiše i finansira izgradnju kompletnog objekta, uređaja ili postrojenja, da ga koristi i preda u svojini državi u ugovorenom roku. U Srbiji koncesija se može dati najduže na 30 godina. Gradovi i opštine mogu da odobre koncesiju za izgradnju objekata komunalne infrastrukture. Za razliku od našeg sistema odobravanja koncesije, koji je komplikovan, dugotrajan, skup i nedovoljno otvoren za javnost, od 2004. godine u EU važe nova pravila za zaključivanje koncesionih ugovora, koja su donesena u skladu sa najnovijim preporukama iz presuda Evropskog suda pravde. Reforme u postupku odobravanja koncesionog ugovora u EU odnose se na pojednostavljivanje i povećanje transparentnosti postupka, uvođenje mogućnosti da se čitava procedura sprovede elektronski i uvođenje faktora zaštite životne sredine.

EU fondovi

29. Zašto postoje fondovi EU?

Fondovi EU su ustanovljeni da bi zemlje kandidati koje se približavaju članstvu u EU brže postigle onaj nivo demokratskog i ekonomskog razvoja i stepen socijalne sigurnosti koje su stalne zemlje članice morale da dostižu dugi niz godina ili decenija. Za zemlje koje se sada približavaju evropskim standardima nema vremena za lutanje, zastoje u reformama i eksperimente, već treba da u kratkom vremenu izvedu reforme uz pomoć fondova i eksperata EU.

30. Koji su programi dostupni Srbiji kao zemlji potencijalnom kandidatu, a koji zemljama kandidatima?

Republici Srbiji kao zemlji potencijalnom kandidatu dostupna su finansijska sredstva kroz Instrument za prepristupnu pomoć - IPA. Ovaj instrument predstavlja okvir za pružanje spoljne pomoći u budžetskom periodu 2007 - 2013 zemljama potencijalnim kandidatima i kandidatima na putu ka EU integraciji. U periodu od 2007 - 2010 obezbeđeno je 771,1 milion evra za Republiku Srbiju.

IPA instrument ima 5 komponenti: pomoć tranziciji i izgradnji institucija; prekogranična saradnja; regionalni razvoj; razvoj ljudskih resursa i ruralni razvoj. Razlika između zemalja potencijalnih kandidata i zemalja kandidata ogleda se u mogućnosti korišćenja pojedinih komponenti IPA Instrumenta. Evropska komisija je zemljama potencijalnim kandidatima dozvolila korišćenje komponente 1 i 2 za budžetski period 2007 - 2013, dok će zemlje kandidati za članstvo u EU u navedenom periodu moći da koriste sredstva svih 5 komponenti.

31. Šta je do sada finansirano od pomoći EU?

Srbija je u periodu od kraja 2000. do 2006. godine dobila pomoć od 1,27 milijardi dolara. Ova sredstva su dobijena za izgradnju institucija, reformu državne uprave, i ekonomski i socijalni razvoj. Tako je, na primer, za zdravstvo primljeno 93,5 miliona evra, za razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća 70 miliona, a za energetiku 441 milion evra. Posebno je značajno to što su ova sredstva bespovratna pomoć koja je Srbiji preko potrebna (i koja gotovo da ne može da se dobije sa drugih strana) kako bi ubrzala proces ekonomskog razvoja. Za period 2007 - 2011. planirano je da Srbija dobije oko 1 milijardu evra iz IPA fondova, dok je i niz drugih programa otvoreno za projekte iz Srbije, onda kada Srbija potpiše sporazume sa EU o upotrebi tih sredstava. Time se, što je od izuzetne važnosti, nivo sredstava koja Srbija može povući iz takvih programa, tj. fondova EU dodatno uvećava.

32. Zašto je neophodno uvođenje programskih budžeta da bi se koristila sredstva iz IPA Fonda?

Uvođenje programskih budžeta je uslov efikasne upotrebe sredstava iz IPA fonda. Zapravo, da bi sredstva uopšte mogla da se nađu u budžetu treba da postoje pripremljeni projekti usklađeni sa prioritetima u procesu pridruživanja i obezbeđena sredstva za sufinansiranje projekata. Programski budžeti omogućavaju detaljno planiranje aktivnosti za razliku od tzv. linijskog budžeta koji je trenutno u pretežnoj upotrebi u Srbiji. Ovo je posebno značajno jer se sredstva iz

IPA programiraju na period od 2007. do 2013. godine i važno je unapred isplanirati sredstva za učešće države u sufinansiranju projekata. Programski budžet povećava apsorpcionu moć za povlačenje sredstava iz IPA, jer definiše zadatke i aktivnosti korisnika budžetskih sredstava, omogućava efikasnije upravljenje potrošnjom i olakšava njenu kontrolu. U Srbiji su načinjeni prvi koraci ka prelasku na programske budžete i nekoliko ministarstava je za 2008. godinu pripremio programski budžet. Međutim, od velike je važnosti da se programski budžet uvede i na lokalnom nivou. Pored programskog budžeta za upotrebu sredstava iz IPA neophodno je obezbediti internu kontrolu i reviziju, osnažiti Državnu revizorsku instituciju i budžetsku inspekciju, izgraditi kriterijume za evaluaciju izvršenja i unaprediti ljudske resurse.

Državna uprava i pravosuđe, korupcija i zaštita konkurencije

33. Zašto su u Srbiji političari nedodirljivi, izuzetno se primenjuje ostavka kao lični čin, razrešenje sa funkcije, čak i kada se nedolično ponašaju i kada ne prezaju od laži, uvreda drugih političara i medija?

Zakoni koji uređuju odgovornost i transparentnost javnih vlasti (državnih organa i nosilaca javnih funkcija), pre svega tzv. antikorupcijski zakoni – o sukobu interesa, o slobodnom pristupu informacijama, finansiranju političkih stranaka i o javnim nabavkama), nisu usklađeni u potpunosti sa evropskim standardima, ne sadrže mehanizme izvršavanja i monitoringa, otvaraju prostor za manipulacije i sl, a nedosledno se primenjuju i ovako nesavršeni. Sporadično se podnose tužbe sudovima za klevetu i uvredu. Istovremeno, u Srbiji nedostaje jedno telo koje bi se bavilo javnim integritetom državnih funkcionera, što je praksa u većini zemalja EU.

34. Zašto su svi koji su otvorili neku od korupcionaških afera, pozivajući se na Zakon o slobodnom pristupu informacijama, izgubili nakon toga posao? Da li je to praksa i u zemljama članicama EU?

Srbija je krajem 2004. godine, pored Crne Gore, bila poslednja zemlja u Evropi koja je usvojila Zakon o slobodnom pristupu informacijama u posedu organa vlasti, dok je to u zemljama EU učinjeno pre više decenija, ili čak vekova (Švedska). Verovatno Zakon ne bi bio ni tada usvojen da nije bilo pritiska Saveta Evrope i EU da i naša zemlja uspostavi standarde u ovoj oblasti. Međutim, naš Zakon ne sadrži sve garantije o radnopravnoj i materijalnoj sigurnosti zaposlenog koji u opštem interesu otkrije neku od nedopuštenih i protivzakonitih radnji u svojoj radnoj sredini (zaštita »duvača u pištaljku« tj. onih koji ukažu na povredu zakona). Zato se kod nas dešava da oni koji pokušavaju da zaštite opšti interes i javna sredstva bivaju sankcionisani i ostaju bez posla. U zemljama EU uhvaćeni u korupcionaškim aferama i zloupotrebama, završavaju u zatvoru i nestaju sa političke scene.

35. Na koji način ulazak Srbije u EU može doprineti efikasnijem i kvalitetnijem radu sudova?

Razlozi sadašnje neefikasnosti i nezadovoljavajućeg kvaliteta rada značajnog broja sudova su višestruki. Jedan od bitnih razloga je i odnos izvršne i zakonodavne vlasti prema pravosuđu. Da bi sudovi radili kvalitetno i efikasno neophodno je da budu nezavisni od političkih stranaka, te da sude na osnovu zakona i sudske prakse, a ne na osnovu diktata pojedinih interesnih grupa. Dalje, sudovi moraju imati odgovarajuće uslove za rad – novu organizaciju sudova, dovoljan broj opremljenih kancelarija, dovoljan broj pomoćnog administrativnog osoblja, kao i odgovarajuću tehničku opremljenost svojih kabineta (kompjutere, pristup elektronskoj bazi propisa, umreženost sudova, jedinstveni registar sudske prakse itd). Eventualnim ulaskom Srbije u EU ne znači da bi Srbija, automatski preko noći postala država za efikasnim i kvalitetnim sudstvom. Ali, efikasno, kvalitetno i nezavisno sudstvo jesu uslovi da Srbija uđe u EU, te je EU prirodan saveznik građana u borbi za bolji efikasnije sudstvo. Dok se određeni napredak u ovoj oblasti ne postigne, ne možemo očekivati ulazak Srbije u EU.

36. Sudski postupci u Srbiji postupci traju jako dugo, čak i do 10 godina. Da li je slična situacija i u EU?

U zemljama EU postupci ne traju ovako dugo. Razlozi ovako dugog trajanja postupaka u Srbiji su višestruki i tiču se više faktora: stručnih kapaciteta sudija, tehničkih kapaciteta pravosudja (smeštaj, oprema, sredstva, nedovoljan broj pomoćnog osoblja), organizacije sudova itd. Efikasnosti pravosuđa odmaže i nepostojanje jedinstvene prakse postupanja sudova, te je tako moguće da sudije i istih i različitih nivoa, zauzimaju potpuno oprečna pravna stanovišta u identičnim situacijama. Konačno, sve ovo znači i kršenje Prava na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima čiji je i Srbija potpisnik. Najviše tužbi naših građana Evroskom sudu u Strazburu upravo se i podnosi usled predugog trajanja postupka, te time i kršenja člana 6. Ulaskom Srbije u EU, ovo se ne može preko noći promeniti, ali Srbija mora u narednom periodu da poradi na rešavanju ovog problema ukoliko želi, da situacija u pravosuđu bude procenjena kao prihvatljiva, te time da bude ispunjen jedan od neophodnih uslova za prijem u EU, a koji se tiče postojanja odgovarajućih propisa u skladu sa standardima EU u ovoj oblasti, kao i sposobnost domaćih pravosudnih organa da efikasno primene ove propise, odnosno standarde.

37. Da li postoje konkretni primeri pozitivnog uticaja EU i evropskih standarda na stanje u oblasti pravosuđa?

U velikoj meri zahvaljujući preporukama Saveta Evrope u naš novi Ustav su uvedena nezavisna pravosudna tela – Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaštva, koja bi trebala da imaju značajno veća ovlašćenja od postojećeg Visokog saveta pravosuđa. Ipak, odredbe našeg Ustava koje se odnose na pravosuđe veoma su nepovoljne po nezavisnost pravosuđa (kako sudstva tako i tužilaštva) te ostavljaju prostor za jak uticaj političkih stranaka. U martu 2007. Savet Evrope je negativno ocenio ova rešenja i dao preporuke za njihovo unapređenje. U toku je izrada zakona za stavljanje ovih ustavnih odredbi u primenu, te na osnovu uvida u radne verzije može se konstatovati da će značajan broj ovih preporuka biti uvažen.

38. Poslednjih godina se mnogo priča o korupciji u sistemu javnih nabavki. Kako funkcioniše taj sistem kod nas a kako u Evropi?

Osnovni cilj javne nabavke jeste da naručilac izabere ponudu koja će na najbolji način zadovoljiti njegove potrebe - kako svojim svojstvima i kvalitetom, tako i po cenama i rokovima isporuke. Time se ostvaruje osnovni cilj javne nabavke, a to je da naručilac dobije tzv. «vrednost za novac», odnosno ekonomski najpovoljniju ponudu. Poslednjih godina u Srbiji ključne slabosti sistema ogleдалe su se u odsustvu provere celishodnosti planova nabavki državnih organa i drugih naručilaca, nedostatka ikakve kontrole izvršenja ugovora, „nedodirljivosti“ poverljivih nabavki, neadekvatnog statusa tela koje je zaduženo za zaštitu prava ponuđača, itd. U Evropskoj uniji, postupci javnih nabavci su usaglašeni u svim zemljama članicama i podležu strogoj kako internoj tako i kontroli od strane nezavisnih revizorskih tela koja prate i kontrolišu trošenje budžetskih sredstava na svim nivoima. Ponuđačima se obezbeđuje da budu informisani na vreme (uglavnom na početku budžetske godine) o planovima javnih nabavki svih velikih ponudjača, harmonizovani su tehnički standardi za ponude i povećana konkurencija i pooštreni kriterijumi za zaključivanje postupaka neposrednim pogadjanjem (sa samo jednim ponudjačem) i u restriktivnom postupku (sa ograničenim brojem ponudjača), koji su pravo žarište korupcije.

39. Da li je finansiranje političkih stranaka u Srbiji usklađeno sa standardima EU?

Evropska unija nema propise koji regulišu ovu oblast. Stranke se u državama članicama finansiraju na različite načine, a najčešće kombinovano iz javnih i privatnih izvora. Ipak, EU u pregovorima sa državama koje su u procesu pridruživanja, odnosno pristupanja Uniji insistira na poštovanju standarda uspostavljenih u okviru Saveta Evrope. Ovi standardi podrazumevaju visok stepen javnosti finansiranja stranaka, uspostavljanje ravnoteže između javnih i privatnih izvora finansiranja političkih stranaka i kontrole od strane nezavisnih kontrolnih institucija. Srbija je Zakonom o finansiranju političkih stranaka iz 2003. godine napravila korak u pravcu ispunjavanja ovih standarda uvođenjem budžetskog finansiranja političkih stranaka kao jedne od antikorupcijskih mera koja u određenom stepenu smanjuje zavisnost političkih stranaka od privatnih donatora. Ipak, javnost finansiranja stranaka i kontrola nisu u potpunosti ustanovljeni. Institucije koje su ovlašćene za kontrolu finansiranja političkih stranaka – Odbor za finansije Narodne skupštine i Republička izborna komisija, ne poseduju ključne atribute kontrolnih tela. Jedan od tih atributa je nezavisnost u radu koja je onemogućena činjenicom da ova tela čine predstavnici političkih stranaka čije bi finansiranje trebalo da bude predmet kontrole. Tek ustanovljena Državna revizorska institucija koja je dobila ovlašćenja da kontroliše finansiranje političkih stranaka još uvek nije počela da funkcioniše u punom kapacitetu. Veliko zakašnjenje u uspostavljanju Državne revizorske institucije negativno će uticati i na efikasnost i kontrolu upotrebe budžetskih sredstava i novca iz evropskih fondova dostupnih Srbiji. Veliki deo uslova koje EU postavlja je jačanje ovih antikorupcijskih i kontrolnih institucija, te je EU saveznik građana u borbi protiv korupcije među političarima.

40. Kakva su pravila u EU u vezi sa monopolima? Da li će i dalje opstati monopoli u Srbiji?

Još su osnivači Evropske ekonomske zajednice znali da je za izgradnju jedinstvenog tržišta izuzetno važno stvaranje tržišne konkurencije. Konkurencija omogućava da tržište efikasnije ispunjava svoje funkcije i da potrošači dobijaju mogućnost izbora i kvalitetnije proizvode po nižim cenama. Stoga je od svog nastanka Evropska unija razvijala antimonopolske propise, a njihovo sprovođenje poverila Evropskoj komisiji. Propisi EU zabranjuju kartelsku podelu tržišta i dogovaranje cena, korišćenje dominantne pozicije na tržištu za podizanje cena ili eliminaciju

konkurencije, regulišu spajanje velikih kompanija kako bi sprečile stvaranje monopola. EU je ukinula državne monopole u oblastima u kojima su dugo postojali, poput telekomunikacija, snabdevanja električnom energijom ili gasom. Pored toga, propisima EU su zabranjene državne subvencije preduzećima, osim u izuzetnim slučajevima, budući da se na takav način narušava konkurencija.

Državne subvencije su ipak dozvoljene u pojedinim slučajevima poput prirodnih nepogoda, zatim preduzećima u nerazvijenim područjima, malim preduzećima, preduzećima koja se bave istraživanjima i razvojem novih tehnologija, zaštitom životne sredine i sl. U procesu pridruživanja i potom pristupanja Evropskoj uniji, Srbija će morati da stvori uslove za tržišnu konkurenciju i da ukine državne i privatne monopole u svim sektorima, pa tako i u oblasti telekomunikacija, u naftnoj industriji, proizvodnji i distribuciji električne energije, maloprodaji.

41. Da li Srbija ima antimonopolski zakon i da li je to jedan od preduslova za priključenje EU?

Srbija je u procesu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa propisima EU 2005. godine usvojila Zakon o zaštiti konkurencije, kojim je formirana i Komisija za zaštitu konkurencije sa zadatkom da se bori protiv monopola na tržištu Srbije. Usvajanje ovakvog zakona predstavlja uslov za integraciju bilo koje države u EU, a njegova efikasna primena je predmet stalnog monitoringa nadležnih tela u EU. U trenutku pristupanja Evropskoj uniji, propisi Evropske unije u ovoj oblasti direktno će se primenjivati na sve subjekte u Srbiji. To će značiti da će i Srbija imati najkvalitetniju antimonopolsku politiku. Evropska komisija ima široka kontrolna ovlašćenja u ovoj oblasti i ne preza od izricanja drastičnih mera ni protiv najvećih svetskih kompanija, poput IBM-a ili Microsoft-a u slučaju da utvrdi postojanje nekog od oblika monopolskog ponašanja na tržištu. Posebno je važna činjenica da se ovi propisi podjednako odnose na državne i na privatne kompanije, te su monopoli državnih kompanija, kakvi i dalje postoje u Srbiji, u Evropskoj uniji potpuno neprihvatljivi i u procesu daljih integracija moraće da budu ukinuti.

42. Na koji način bi članstvo u EU pomoglo da država dosledno primenjuje pravila o konkurenciji na tržištu?

Evropska unija ima izuzetno razvijenu politiku konkurencije, odnosno sprečavanja različitih vidova monopolskog ponašanja. Propisi Unije u ovoj oblasti neposredno se primenjuju u njenim državama članicama, što znači da direktno obavezuju fizička i pravna lica na teritoriji cele Unije. Svako ko smatra da su mu prava ugrožena nečijim monopolskim položajem na tržištu ima pravo da se pozove na propise koje donose institucije EU i za čije tumačenje je odgovoran Sud pravde EU. Evropska komisija takođe ima nadležnost da se stara o primeni propisa EU i može samoinicijativno da pokreće sporove protiv država, pravnih ili fizičkih lica koja krše ova pravila. Obzirom da je politika konkurencije od velikog značaja za funkcionisanje jedinstvenog tržišta, Komisija je do sada izrekla brojne kazne i pokrenula brojne sporove protiv prekršilaca pravila u ovoj oblasti. Ulaskom Srbije u EU, ova pravila i nadležnosti Komisije i Suda pravde EU bili bi

protegnuti i na našu državu, odnosno primenjivali bi se na pravna i fizička lica registrovana u Srbiji, čime bi se pojačala borba protiv monopola.

43. Da li je rešavanje problema korupcije uslov za ulazak u EU?

Borba protiv korupcije jedan je od ključnih uslova koji stoje pred svakim potencijalnim članom EU. Budući da se radi o veoma ozbiljnom problemu koji ugrožava funkcionisanje demokratskih institucija, kao i princip vladavine prava koji je ugrađen u temelje EU, Evropska komisija sklona je da veoma oštro insistira na uspostavljanju kontrole nad korupcijom u državama kandidatima. Upravo je visok stepen korupcije odložio prijem Bugarske i Rumunije u EU, a trenutno predstavlja najozbiljniji problem u evropskim integracijama Hrvatske i drugih država Zapadnog Balkana. U godišnjim izveštajima Evropske komisije o napretku Srbije u procesu evropskih integracija ocena o borbi protiv korupcije zauzima značajnu poziciju. U dosadašnjim godišnjim izveštajima ukazuje se na potrebu dalje izgradnje antikorupcijskog sistema u Srbiji što uključuje usvajanje potrebnih zakona, izgradnju institucija i doslednu primenu usvojenog zakonodavstva. Dok Srbija ne uspostavi kontrolu nad korupcijom neće moći da postane članica EU.

Ljudska i manjinska prava

44. Da li ulazak u EU doprinosi većoj ravnopravnosti građana?

Ravnopravnost i jednakost predstavljaju jednu od fundamentalnih vrednosti EU koje obezbeđuju princip slobode, demokratije i vladavine prava. Ni jedan građanin EU ne može biti diskriminisan po pitanju: pola, roda, nacionalnosti, religije i uverenja, rase, starosti, obrazovnog, socijalnog statusa, fizičkog ili psihičkog nedostatka i dr. Svi građani EU su jednaki pred zakonom.

Što se tiče zemalja članica EU, princip jednakosti i ravnopravnosti podrazumeva da nijedna država ne može da ima prioritet u odnosu na drugu državu i da prirodne razlike poput veličine države, broja stanovništva i strukture moraju biti tretirane na osnovu principa jednakosti i ravnopravnosti.

Jednakost i ravnopravnost zagarantovane su: Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima - Ujedinjenih nacija, Ustavom Evropske unije, Poveljom o fundamentalnim pravima, Poveljom EU o fundamentalnim socijalnim pravima radnika, Konvencijom o eliminaciji svih formi diskriminacije nad ženama, kao i brojnim drugim direktivama, preporukama i odlukama uključujući i sve instrumente Saveta Evrope.

Sumirano gledajući, ulazak u EU doprinosi ravnopravnosti i jednakosti u mnogim domenima.

45. Da li ulazak u EU znači bolju zaštitu prava građana Srbije i da li se dobijaju još neka prava?

Jedan od stubova EU predstavlja zaštita ljudskih prava. EU u potpunosti prihvata tekovine Saveta Evrope čiji smo mi članovi i deo politike uslovljavanja EU je vezan za obaveze koje proizilaze iz članstva u Savetu Evrope. Svaki građanin/ka zemlje članice (pa i Srbije kada postane

članica) osim državljanstva svoje zemlje dobija i državljanstvo EU. Državljeni EU imaju pravo peticije Evropskom parlamentu i žalbe Evropskom ombudsmanu. Takođe, stiče se pravo na slobodu kretanja i boravka na čitavoj teritoriji Evropske unije, građani se obratiti ambasadi bilo koje zemlje članice za zaštitu kada su inostranstvu, može gde god živeo/la glasati i kandidovati se na lokalnim izborima te zemlje i naravno na izborima za Evropski parlament. Dakle osim bolje zaštite prava, svi građani Srbije stiču i prava koja proističu iz državljanstva EU.

46. Koji su to evropski standardi u pogledu zaštite podataka o ličnosti i koliko je Srbija napredovala u implementaciji tih standarda?

Moderan zakonodavac teži da zaštiti pravo pojedinca da samostalno odlučuje o obradi svih informacija koje neko pravno lice vodi o njemu, bez obzira da li one predstavljaju tajnu, zatim njegovo pravo da odredi uslove pod kojim se lični podaci o pojedincu mogu obrađivati i bez njegove/njene saglasnosti, kao i da svakom pojedincu obezbedi efikasnu pravnu zaštitu u slučaju povrede prava. Ključni standardi odnose se na prava lica na obaveštenost o obradi podataka, pravu na uvid u dokument koji sadrži podatke o ličnosti, kao i na kopiju tog dokumenta.

Srbija ima potpuno neprimenljiv Zakon o zaštiti podataka o ličnosti iz 1998. godine. Predlog novog zakonskog teksta upućen je Parlamentu na usvajanje, ali je padom Vlade taj proces zaustavljen. Nadajmo se da će novi zakonski tekst u potpunosti slediti zahteve iz Direktive EU o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnim protokom tih podataka, kao temeljnim pravnm dokumentom u ovoj oblasti.

47. Šta je rodna ravnopravnost i koje mere se sprovode u zemljama EU da bi se osigurala rodna ravnopravnost?

Rodna ravnopravnost znači jednaku zastupljenost, moć i učešće oba pola u svim sferama javnog i privatnog života. Evropska unija je napravila značajan progress u ostvarivanju rodne ravnopravnosti zahvaljujući implementaciji zakona koji se odnose na jednak tretman muškaraca i žena, a posebno u primeni specifičnih mera za osnaživanje žena. EU ima komesara/ministra zaduženog za zapošljavanje, društvena pitanja i jednake mogućnosti. EU je usvojila tzv. Mapu na putu ravnopravnosti muškaraca i žena za period 2006 – 2010. godine, a uz nju i plan da izdvoji 50 miliona evra za uspostavljanje Instituta za rodnu ravnopravnost.

Za razliku od zemalja EU, ali i zemalja zapadnog Balkana, Srbija još nema sve sistemske pretpostavke za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Srbija još nije usvojila opšti antidiskriminacioni zakon, kao ni Zakon o ravnopravnosti polova, pa je u tom smislu opet među poslednjim zemljama u Evropi bez takve regulative. Postepeno se uvode institucionalni mehanizmi na nacionalnom nivou: Odbor Narodne skupštine za ravnopravnost polova, Savet za ravnopravnost polova Vlade, dok se na nivou pokrajine Vojvodine otišlo korak dalje formiranjem izvršnog organa - Sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova, dok Pokrajinski ombudsman ima zamenicu nadležnu za ravnopravnost polova.

Treba reći da za uspostavljanje dosledne rodne ravnopravnosti u Srbiji, pored zakonskog okvira, treba paralelno rešavati i probleme na nivou mentaliteta, stereotipa i percepcije učešća žena u društvu.

48. Da li će se popraviti položaj žena na tržištu rada u Srbiji ulaskom u EU?

Položaj žena na tržištu rada i dalje je izrazito loš, uprkos promenama u oblasti obrazovanja i učešću u političkom životu, pa se tako procenat nezaposlenih žena u Srbiji popeo na 24% (u odnosu na 16% nezaposlenih muškaraca) i znatno je viši nego u zemljama EU, gde iznosi 9,6% kod žena i 7,6 kod muškaraca. Najteži je položaj žena u ruralnim područjima, gde predstavljaju neplaćenu radnu snagu, položaj Romkinja, žena izbeglica i interno raseljenih lica, žena sa invaliditetom i samohranih majki.

Žene u Srbiji danas zauzimaju samo 1/5 upravljačkih pozicija u preduzećima, a predsednice su UO samo u 14%, za razliku od EU gde 30% žena zauzima rukovodeće položaje u kompanijama. Istraživanja, međutim, i dalje pokazuju da žene u Srbiji za poslove iste težine i složenosti, dobijaju manje zarade od muškaraca. Žene u Evropi, takođe, zarađuju manje, čak i do 15% manje od muškaraca. No, to je jedina sličnost. Međutim, da je Srbija u EU bilo bi nezamislivo da se razreši predsednica opštine (slučaj u Kniću), jer je otišla na porodiljsko odsustvo. Razlog razrešenja može biti samo nesavesno obavljanje ili zloupotreba funkcije. Sve ostalo je diskriminacija.

Za poboljšanje položaja žena na tržištu rada neophodno je hitno donošenje antidiskriminacionog zakona i Zakona o rodnoj ravnopravnosti, ali i harmonizovanje Zakona o radu i Zakona o zapošljavanju koji treba da inkorporiraju načela rodne ravnopravnosti. Nakon toga, biće potrebna dosledna primena ovih zakona.

49. Kada će Srbija ispuniti zahteve iz Evropskog partnerstva i usvojiti podsticajan zakonski okvir za razvoj udruženja građana?

Srbija još uvek ima krajnje problematičan pravni okvir za uspostavljanje udruženja građana, organizacija civilnog društva, neprofitnih ili nevladinih organizacija - kako se sve u javnom govoru nazivaju inicijative građana za ostvarivanje nekog od legitimnih društvenih ciljeva. Niti postoji moderan statusni zakon o udruženjima, niti je poreska politika za udruženja građana prilagođena dobrim evropskim praksama. Tako se u Mađarskoj iz poreza izuzeta davanja preduzeća koja idu u gotovo sve oblasti od interesa za građane, što je stimulatивно za preduzeća, a direktno korisno za organizacije civilnog društva. A, od razvijenosti poreskih olakšica zavisi stabilnost i održivost neprofitnog sektora.

Takođe, Srbija je skoro jedina zemlja u Evropi koja ne predviđa poreske olakšice za fizička lica ako ulažu u rad organizacija civilnog društva. Neke od zemalja EU (Mađarska, Slovačka, Litvanija) su razvile inovativne prakse, tzv. zakone o 1% ili 2% kojima se poreskim obveznicima omogućava da određeni procentualni iznos od razrezane poreske sume daju za kvalifikovane delatnosti od javnog interesa, koje, po pravilu, obavljaju neprofitna udruženja građana.

50. Zašto u Srbiji nije razvijen sistem volonterskog rada kao u zemljama Evropske Unije?

Činjenica je da je u Srbiji nerazvijena praksa volonterskog rada, za razliku od svih ostalih zemalja EU, pa i novoprimiteljenih. Ne postoji zakonski okvir, ali ni podsticajno okruženje, za razliku od razvijenih zemalja EU, sa definisanim javnim politikama i organizacijama civilnog društva koje preuzimaju ulogu državne uprave u osetljivoj oblasti socijalnih usluga. Aktivan dobrovoljan rad je način na koji pojedinci mogu da pomognu da se rešavaju svakodnevni problemi, pre svega u lokalnoj zajednici.

Volonteri su u mnogim zemljama EU prepoznati kao najvažniji resurs za sprovođenje promena. Prema podacima Evropskog ekonomskog i socijalnog saveta u Evropi volontira više od 100 miliona ljudi. Tako u Poljskoj 18% stanovništva je obuhvaćeno nekom formom volonterskog rada, u Irskoj i Nemačkoj preko 33%. U Velikoj Britaniji čak 38% volontira, a njihov rad doprinosi državnim prihodima sa 7,9% na godišnjem nivou. Slovenija je priznanje volonterskog rada sprovela kroz reformu obrazovanja 1995. godine uvođenjem volontiranja kao izbornog predmeta u srednje, pa i u osnovne škole.

Proces pridruživanja Srbije EU biće dodatni podsticajan faktor za razvoja dobrovoljnog rada, jer će doprinositi promovisanju dobrih praksi zemalja članica EU.

51. Moje dete je slabovido i nije mi dozvoljeno da ga upišem u redovnu školu. Da li je ista situacija u EU i da li će se to promeniti?

Već sada, prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, u osnovnoj školi može da ostvaruje i tzv. prilagođen školski program za učenike sa smetnjama u razvoju, u skladu sa orijentacijom Ministarstva prosvete ka ostvarivanju inkluzivnog obrazovanja u Srbiji. Postoje i određena iskustva koja su pokazala da obrazovanje u redovnim vršnjačkim grupama pokazuje daleko bolje rezultate od obrazovanja u specijalnim školama. Međutim, iako postoji orijentacija ka primeni inkluzivnog obrazovanja u našoj zemlji, škole i nastavnici još uvek ne dobijaju sistemsku podršku za njeno sprovođenje, niti se osećaju odgovornim da je sprovede.

Sasvim je drugačija situacija u zemljama EU iako varira, od potpune inkluzije - obaveza da se sva deca školuju u redovnom sistemu obrazovanja uz adekvatnu podršku državnih institucija i stručnjaka (Italija), do delimične inkluzije i postojanja „prelaznih formi“ ka školovanju u redovnom obrazovnom sistemu sve dece sa teškoćama u razvoju (Finska). Sasvim je sigurno da bi orijentacija ka inkluzivnom obrazovanju, u procesu evropeizacije, bivala sve izraženija i uz sve veću podršku EU, s obzirom da su uvažavanje prava deteta i nediskriminacija među najvažnijim prioritetima u ovom procesu. Iskustva drugih zemalja članica EU u ovoj oblasti lakše bi se implementirala kada bi Srbija bila deo te zajednice.

52. Koji su evropski standardi u oblasti informisanja na jezicima nacionalnih manjina?

Evropski standardi zaštite prava na informisanje na maternjem jeziku pripadnika nacionalnih manjina utvrđeni su Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina i Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima. U praksi ovi standardi isključuju bilo kakav uticaj države na manjinske medije i ustanovljavaju obavezu država da donosi odgovarajuće

politike i mere kako bi nacionalnim manjinama omogućila informisanje na maternjem jeziku. Takođe, države su obavezne da bez ikakve diskriminacije i uz postavljanje jasnih kriterijuma obezbede emitovanje radijskih i elektronskih programa. U većini država manjinski mediji su u vlasništvu manjinskih organizacija, njihovih samouprava ili drugih pravnih i fizičkih lica koja imaju interes da štampaju novine ili emituju radijskih ili televizijski program na jeziku manjine (Mađarska, Rumunija, Nemačka, Češka...). Finansiranje manjinskih medija se najčešće dotira iz budžeta država, javnih i privatnih fondacija, putem javnih konkursa, iz donacija privatnih lica, ali nije retko da su manjinski mediji tržišno orijentisani i da svojim programima obezbeđuju samoodrživost. Poslednjih godina među manjinskim medijima je ekspanzija radijskih i televizijskih internet programa koji su brzi, ekonomski isplativi i dostupni su širokom krugu korisnika.

53. Kakvo je stanje informisanja na jezicima nacionalnih manjina?

Položaj manjinskih medija u Srbiji je u krizi jer većina medija, pogotovo štampanih, nije u stanju da obezbedi ekonomsku održivost. Problemi koji su počeli nakon urušavanja sistema javnog subvencioniranja izdavačkih kuća i preduzeća na jezicima nacionalnih manjina nastavili su se prenošenjem osnivačkih prava medija na manjinskim jezicima na nacionalne savete nacionalnih manjina čiji status i stabilno finansiranje nije rešeno. Situaciju je dodatno pogoršala privatizacija lokalnih medija koja je u mnogim multietničkim sredinama pogodila upravo manjinske redakcije. Rešenje bi trebalo tražiti u iskustvima evropskih država: javno finansiranje na osnovu konkursa, osnivanje fondacije koja bi se bavila razvojem manjinske kulturne autonomije, rešavanje nadležnosti manjinskih samouprava i utvrđivanje njihovog stabilnog javnog finansiranja, podsticanjem regionalnih redakcija, razvojem internet medija, merama pozitivne diskriminacije.

54. Kakva je praksa u EU kada je pitanju kulturna autonomija nacionalnih manjina?

Kulturna autonomija nacionalnih manjina u podrazumeva izvestan stepen samouprave manjinskih zajednica u vezi sa pitanjima koja su bitna za očuvanje i unapređenje njihovih etno-kulturnih identiteta (jezik, obrazovanje, kultura, mediji). U praksi evropskih država, posebno novih članica razvijena je praksa konstituisanja manjinskih samouprava kao tela koja se isključivo staraju o ostvarivanju kulturne autonomije nacionalnih manjina. Manjinske samouprave nisu deo upravnog aparata ni u lokalnim samoupravama, ni na državnom nivou. U većini država manjinske samouprave se organizuju u opštinama, regijama i na državnom nivou, a biraju ih pripadnici nacionalnih manjina. One su partner lokalnim i državnim vlastima pred kojima zastupljaju interese nacionalnih manjina u oblasti kulturne autonomije.

55. Kakva je praksa u EU kada je pitanju teritorijalna autonomija nacionalnih manjina?

Teritorijalna autonomija se ređe priznaje na etničkoj osnovi. Pored ovog kriterijuma postoje i drugi kriterijumi, poput istorijskog, geografskog ili ekonomskog koji su važni za priznavanje teritorijalne autonomije. U vezi sa tim postoje različita iskustva evropskih država od Grčke u okviru koje kao teritorijalna celina egzistira Sveta Gora do Alandskih ostrva (Finska) ili Južnog Tirola (Italija) kao autonomija priznatih na etničkim i istorijskim kriterijumima. Posebno je zanimljiv primer Španije koja je razvijajući regionalizacije države ojačala istorijske autonomne

oblasti Kataloniju, Baskiju i ostale provincije koje imaju snažne državotvorne elemente iz vremena pre ujedinjenja Španije.

U Srbiji, koja je u evropskim okvirima važila za uzor ostvarivanja manjinskih autonomija, razorene su tokom osme i devete decenije XX veka društveni, politički i pravni osnovi ostvarivanja prava na kulturnu i teritorijalnu autonomiju. Nastojanja da se deklarativno i delimično pravno revitalizuju oblici kulturne autonomije devastiraju se neprimjenjivanjem usvojenih evropskih standarda zaštite manjina i Ustava Srbije.

56. Kako je u EU rešeno pitanje političke reprezentacije manjina?

Iskustva evropskih država u vezi sa političkom reprezentacijom manjina su različita i trebalo bi navesti karakteristične primere. U pojedinim državama političko zastupništvo nacionalnih manjina u državnim, regionalnim ili lokalnim vlastima obezbeđuje se sa lista raznih političkih partija koja u okviru svojih programa posvećuju pažnju specifičnim interesima manjina. U regionalnim i lokalnim samoupravama manjinske partije imaju veći uticaj što im omogućavaju izborni propisi u Evropi prema kojima svaki građanin sa prebivalištem u određenoj opštini ostvaruje aktivno biračko pravo na izborima za lokalne organe vlasti i Evropski parlament. U tom smislu pojedine političke partije zasnovane na etničkoj osnovi imaju značajan uticaj na politički život lokalne zajednice, regiona, a ređe na politički život države. Međutim, u pojedinim državama se kroz dvodome skupštine (Španija, Rumunija) i uz različite mehanizme obezbeđuje zastupljenost manjina u parlamentima. Rumunija je uvela mere afirmativne akcije na osnovu kojih sve manjinske zajednice koje ne pređu izborni prag od 5% imaju pravo na po jednog parlamentarnog zastupnika. Mere pozitivne diskriminacije u pogledu političke reprezentacije na svim nivoima manjine ostvaruju se i u Hrvatskoj.

Naše iskustvo sa političkom reprezentacijom je u tradiciji evropskih standarda, ali bi trebalo težiti unapređenju mera afirmativne akcije u vezi sa uslovima za podnošenje manjinskih lista i naročito obezbeđivanja poslaničkih i odborničkih mesta za malobrojne manjine.

Socijalna i zdravstvena zaštita, borba protiv siromaštva i zaštita prava radnika

57. Koje se mere za zaštitu siromašnih sprovode u EU?

Borba protiv siromaštva različitim sredstvima ima u vidu ne samo ekonomske kriterijume (visina prihoda) već i neekonomske, pa se u zemljama EU ostvaruju programi uključivanja siromašnih u različite segmente značajne za popravljavanje njihovog položaja kao recimo zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, pospešivanje socijalne mobilnosti. Instrumenti za suzbijanje siromaštva pored novčanih transfera sirotinji odnose se na razne programe socijalne inkluzije, kojima se podstiče participacija siromašnih u društvo pomoću programa koji podrazumevaju saradnju vladinih i nevladinih organizacija i aktivno učestvovanje osetljivih grupa.

58. Kako u EU funkcioniše sistem zapošljavanja osoba sa invaliditetom?

Koristeći evropska iskustva, procenjuje se da bi naša privreda mogla da zaposli 170 hiljada osoba sa invaliditetom. Sada radi samo njih 30 hiljada. U zemljama EU živi oko 26 miliona osoba sa invaliditetom, što čini 14% ukupne radno aktivne populacije. Jedan od ciljeva EU je da skoro potpuno socijalno integriše invalidna lica u društvo i to do 2010. godine, tako što će povećati njihovu zaposlenost sa 61 na 70%, putem otvaranja 25 miliona novih radnih mesta. Zemlje EU su se od 2003. godine angažovale na integraciji invalida i drugih ugroženih i marginalizovanih društvenih grupa kroz treninge i obuke, ali daju i finansijske stimulacije poslodavcima, kao i „start-up” kredite za otpočinjanje sopstvenog biznisa. Na ovu populaciju je i usmeren najveći deo ukupnih troškova za aktivne mere zapošljavanja u Švedskoj (44%) i Danskoj (34%). U Nemačkoj su uspeali da poželjnu kvotu zapošljavanja ispune i kroz fleksibilne oblike angažovanja: rad kod kuće, četvoročasovno radno vreme i slično. U Poljskoj se poslodavac oslobađa jednog dela davanja ukoliko traži usluge (npr. računovodstvo) ili nabavlja proizvode iz tzv. zaštitnih radionica, a u Velikoj Britaniji proizvodi preduzeća koja zapošljavaju invalide već imaju sopstvenu, prepoznatljivu robnu marku (brendiranje društveno odgovornog poslovanja).

Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je u oktobru 2007. godine pripremlilo radnu verziju teksta Zakona o zapošljavanju osoba sa invaliditetom. Najvažniji cilj nacrtu zakona je profesionalna rehabilitacija invalida, njihovo uključivanje u otvoreno tržište rada i njihova obuka.

59. Šta znači ulazak u EU za socijalnu politiku u zemlji?

Ulaskom ili kandidovanjem za EU ne menja se sistem socijalne politike u zemlji, odnosno način uređenja zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite, stanovanja i drugih oblasti socijalne politike. Zemlje koje su članice EU vremenom su razvijale različite tipove države blagostanja kao najviše razvijene socijalne politike a osnove ovog sistema se ne menjaju ulaskom u EU. Na primer socio-demokratski model Švedske ili skandinavskih zemalja razlikuje se od korporativnog (Bizmarkovog modela) u Nemačkoj i Srednjoj Evropi ili pak od mediteranskog tipa socijalne politike. Velika Britanija je na primer negde na pola puta između američkog modela i evropskog socijalnog modela. Razlike u kulturi, istoriji, pravnom sistemu uslovile su i ove različite tipove države blagostanja.

Iako postoje različiti načini na koje države regulišu svoju nacionalnu socijalnu politiku, ulaskom ili približavanjem EU države kandidati dužne su da poštuju evropske socijalne tekovine koje su nadnacionalne i koje su obavezne i kao takve zapisane u Beloj knjizi. Ove obaveze se u najvećoj meri odnose na slobodno kretanje radnika i ravnopravan tretman u zapošljavanju na celoj teritoriji EU kao i zaštitu na radu. Prihvatanje evropskog socijalnog modela podrazumeva poštovanje strogih kriterijuma zaštite na radu u pojedinim oblastima kao što su rudarstvo, hemijska industrija, građevinska industrija kao i kontrolu i poštovanje određenih mera zaštite na radu.

60. Šta ulaskom u EU dobijaju stari i penzioneri?

Zaštita i briga o starijoj populaciji i konstantno modernizovanje penzionih sistema je visoko na listi prioriteta u EU. Populacija EU je kao i populacija Srbije „stara“, te je pitanje održivosti penzionih sistema i prilagođavanje ekonomije takvim uslovima, ali i obezbeđivanje odgovarajuće nege, od izuzetne važnosti za zemlje EU. U EU postoji niz direktiva i propisa koji

se odnose na različite oblasti (zdravstvena zaštita, reforme penzionih sistema, pomoć lokalne zajednice, itd.) čiji je cilj unapređivanje položaja starijih osoba.

Proces evropskih integracija pruža velike mogućnosti da se unaprede socijalna prava i izvedu reforme u socijalnoj zaštiti. Pored socijalnih prava koje su zemlje postsocijalizma uglavnom nasledile iz prethodnog sistema, sistem socijalne zaštite se modernizuje u praksi pa se preterana institucionalizacija zamenjuje mekšim oblicima tzv. zaštite u lokalnoj zajednici koja je više humana i prilagođena potrebama građana. Na primer, zaštita starih podrazumeva pre svega pomoć u kući, organizovanje dnevnih centara i druge oblike zaštite.

61. Da li i u EU, kao i u Srbiji poslodavci neprijavljaju radnike? Kako EU sankcioniše nelegalno zapošljavanje i kako kažnjava poslodavce?

I u zemljama Evropske Unije nelegalno zapošljavanje, predstavlja veliki problem, ali se zato primenjuju oštre sankcije za takve poslodavce. Procena Evropske komisije je da u 27 zemalja članica EU oko 500.000 ljudi radi nelegalno i to u građevinarstvu, u poljoprivredi i kao kućno pomoćno osoblje. Predviđene su drakonske kazne za pojedince i preduzeća koja ne prijavljuju radnike, i to: plaćanje višestruko uvećanih poreza i doprinosa za socijalno osiguranje, zabrana učestvovanja na bilo kom tenderu ili konkursu u postupku javnih nabavki kao i zabrana konkurisanja za bilo kakve državne subvencije i kredite u periodu od pet godina od učinjenog prekršaja. U Velikoj Britaniji kazne za preduzeće će se kretati od 10.000 do 20.000 funti.

Zabrana pristupa EU strukturnim fondovima i državnim subvencijama posebno se odnosi na vlasnike velikih poljoprivrednih dobara, na kojima uglavnom radi nelegalno zaposlena radna snaga, imajući u vidu da veliki poljoprivredni proizvođači, predstavljaju i najveće korisnike EU fondova. Za ponovljeni prestup predviđene su čak i zatvorske kazne. Trenutno prosečno oko 2% EU kompanija godišnje posete inspektori rada. EU planira da uvede obavezu nacionalnim zakonodavstvima da predvide obaveznu inspekciju za najmanje 10% ukupnog broja registrovanih preduzeća godišnje u potrazi za nelegalnom radnom snagom.

62. Kakva je uloga sindikata u zemljama članicama EU?

Socijalni dijalog je jedan od institucija koja je usvojena kao jedna od obaveznih od strane EU. Socijalni dijalog je u stvari dijalog između radnika, poslodavaca i države i na nivou EU postoji niz institucija koje regulišu ovu oblast. Što se tiče država članica, sindikati su u nekim od tih izuzetno jaki i uticajni. U Švedskoj 80% radnika su i članovi sindikata, u Italiji najveće sindikalnu udruženje broji skoro 12 miliona članova, u Francuskoj zahvaljući jakim i uticajnim sindikatima radna nedelja traje 35, a ne 40 radnih sati. Na nivou EU najvažnija institucija u ovom polju je Evropska konfederacija sindikata (The European Trade Union Confederation - ETUC). Sa ubrzanim procesom integracija u Evropi uloga konfederacije značajno je prerasla sindikalna pitanja i zašla u sfere kao što su ekonomija, zapošljavanje i socijalna politika. Težnja Evropske konfederacije sindikata je ujedinjena Evrope mira i stabilnosti, gde radnici i njihove porodice uživaju puna ljudska, građanska, socijalna i radna prava i najviše standarde življenja. U tom smislu, oni prate generalni trend Lisabonske strategije rasta i zapošljavanja, koju je usvojila EU, a gde se promovise evropski socijalni model. Evropski socijalni model kombinuje održiv ekonomski rast sa sveukupnim poboljšanjem životnih i radnih uslova, povećanjem pune zaposlenosti, kvalitetnijeg posla, socijalne zaštite i jednakih mogućnosti i socijalne inkluzije,

promovišući jedan otvoren demokratski proces donošenja odluka koji u potpunosti uključuje građane u donošenje odluka koje na njih utiču.

63. Ako smo članica EU, da li će se unaprediti kvalitet zdravstvene zaštite?

U svim zemljama članicama Evropske Unije značajna pažnja je usmerena ka stalnom unapređenju kvaliteta zdravstvene zaštite. Postojeće akademske mreže za edukaciju zdravstvenih radnika kroz celoživotno učenje i cikluse Bolonjskog procesa, kao i Evropski sistem prenosa bodova iz različitih procesa edukacije, obezbeđuju mobilnost i visoki kvalitet rada zdravstvenih profesionalaca. Primena vodiča dobre kliničke prakse, kao važan segment kvalitetne zdravstvene zaštite u Srbiji je počela da se odvija upravo zahvaljujući sredstvima EU kroz projekte, sledeći preporuke EU date od strane Saveta Evrope u razvoju metoda za izradu vodiča dobre kliničke prakse. Sve ovo će dodatno unaprediti kvalitet, efikasnost i pravičnost u pružanju zdravstvenih usluga za sve građane, a takođe će olakšati i rad zdravstvenih profesionalaca.

64. Ako smo članica EU, da li će svi građani imati pravo na isti tretman u bolnicama?

Među zemljama članicama EU, postoji stalna diskusija i razmena iskustava u primeni najboljih praksi koje unapređuju pružanje svih zdravstvenih usluga, pa i onih koje se pružaju u bolnicama. Tokom poslednjih godina sve zemlje članice su značajno unapredile bolničke usluge, a poštovanje principa pravičnosti koji garantuje svim građanima jednaki i najbolji mogući tretman za jednake potrebe, jedna je od temeljnih etičkih vrednosti u ovom procesu. Proces snažno podržavaju zdravstveni programi koje finansira Evropska komisija. Ovo uključuje rekonstrukciju bolnica, nabavku moderne opreme i obrazovanje zdravstvenih radnika, posebno lekara. Pravo na jednaku zdravstvenu zaštitu odavno je prepoznato i od Svetske zdravstvene organizacije i od Saveta Evrope, ali jedino EU ima finansijska i tehnička sredstva da ovo teorijsko pravo učini realnim u praksi. Tako, do sada, u Srbiji jesu učinjene rekonstrukcije – dogradnje i moderno opremanje u gotovo više od 70% zdravstvenih ustanova zahvaljujući prevashodno finansijskoj pomoći EU. Iskustva drugih zemalja pokazuju da će prijem u EU značajno uvećati perspektive jednakog tretmana za sve građane i u bolnicama Srbije.

65. Ako smo članica EU da li će lečenje dece imati olakšice?

U svakoj zemlji članici EU deca se izdvajaju kao populaciona grupa visokog prioriteta, a principi zdravstvene zaštite dece postavljeni su na prvo mesto. Reforme zdravstvenih službi prema ovim principima u EU obezbeđuju sveobuhvatnu pedijatrijsku službu, visokog kvaliteta, koja je dostupna svakom detetu. Ako bi Srbija postala članica EU, lečenje dece u slučaju potrebe za primenu visoke zdravstvene tehnologije koja ne postoji u Srbiji ili u slučaju potrebe za stručnim savetom usled teškog slučaja bilo bi znatno olakšano, a ukoliko je potrebno, olakšano bi bilo i upućivanje deteta na specijalno lečenje u druge zemlje EU. Međutim i druge institucije važne za unapređenje zdravlja dece i sprečavanje bolesti, kao što su to dečji vrtići ili škole značajno mogu da se unaprede, kroz sredstva koja dolaze iz EU, već i iz fondova za predpristupnu pomoć u procesu stabilizacije i pridruživanja.

Poljoprivreda

66. Šta poljoprivrednik ima od ulaska u EU?

Osim, najvažnijeg, sigurnog plasmana poljoprivrednih proizvoda, mora se imati na umu da EU znači, slobodno kretanje robe, ljudi i kapitala. EU brine o svojim poljoprivrednicima i plaća im pomoć za bavljenje poljoprivredom. Svaki poljoprivrednik je siguran sa kolikom pomoći godišnje može računati. Na osnovu toga poljoprivrednik može slobodno planirati kako će sredstva uložiti. Na primer može investirati u poljoprivredu ili u školovanje svoje dece.

67. Kako će ulazak u EU uticati na prihode poljoprivrednika?

Na prihode poljoprivrednika će uticati jedinstvena carinska politika unutar EU i promena iznosa i strukture subvencija. Poljoprivrednici će i dalje moći da računaju na podršku države u unapređivanju njihove konkurentnosti. Budžet EU za poljoprivredu odnosno za Zajedničku poljoprivrednu politiku iznosi više od polovine ukupnog budžeta EU, te će bez obzira na moguće izmene u ovoj oblasti subvencije države sigurno biti i veće. Štaviše, gotovo jedini izvor za dodatan novac za održive poljoprivredne subvencije su fondovi EU koji stoje na raspolaganju državama članicama, ali i državama koje imaju status kandidata. Naročito će porasti subvencije za ulaganja u modernizaciju velikih komercijalnih domaćinstava i udruženja malih poljoprivrednika. Takođe, uvećaće se i ulaganja u ruralni razvoj i izgradnju neophodne infrastrukture kako bi se povećala konkurentnost srpske poljoprivrede.

Konkurencija će sigurno biti veća, ali će i tržište od gotovo pola milijarde ljudi, bez carinskih i trgovinskih prepreka otvoriti prostor za bolji plasman proizvoda. Iskustva i prve studije o promeni zarade poljoprivrednika u 10 novih država jasno ukazuju da je došlo do velikog povećanja zarada poljoprivrednika, što se može očekivati u Srbiji kada postane država članica.

68. Koje sve subvencije EU pruža poljoprivrednim proizvođačima?

Tokom poslednjih godina EU je prešla sa subvencionisanja cena i proizvodnje poljoprivrednih proizvoda na direktna plaćanja farmerima. Pravo na direktnu pomoć stiču farmeri koji se pridržavaju pravila u vezi zdravlja ljudi, životinja i biljaka, ekologije i dobrobiti životinja, te ukoliko zemljište održavaju u dobrom poljoprivrednom i ekološkom stanju. (1) Primenom sistema jednokratnog plaćanja (Single Payment Scheme-SPS) iznos ukupne subvencije koju će primiti farmer u jednoj godini zavisi od prosečnog iznosa ranijih subvencija koje je primao, ili od broja hektara koje obrađuje u prvoj godini nakon uvođenja sistema. (2) U 10 novih članica EU primenjuje se pojednostavljeni model - *Single Area Payment Scheme* – SAPS, prema kom se nivo subvencija po hektaru određuje linearno, srazmerno površini koju farmer obrađuje, a do maksimalnog iznosa po hektaru predviđenog Ugovorom o pristupanju. (3) Najmanji deo subvencija u EU isplaćuje se u nekoliko zemalja-članica prema broju grla ili površini u proizvodnji nekolicine proizvoda, kao što su ovčje, kozje i teleće meso, durum pšenica, ratarske kulture za bio-gorivo, jezgrasto voće, pirinač, semena, leguminoze, mleko, zasadi masline, pamuk, duvan i šećer.

69. Da li u zemljama EU postoje zaštićene cene?

Od reformi CAP (Zajedničke poljoprivredne politike) iz 1999. i 2003. godine u EU ne postoje zaštićene cene, što znači da se na isplativost proizvodnje određenih proizvoda ne utiče direktno putem subvencija cena. Glavni razlozi su namera EU da spreči stvaranje tržišnih viškova i da obezbedi bolje poštovanje pravila Svetske Trgovinske Organizacije kroz isključivanje mera podrške koje remete tržišnu konkurenciju. Ipak, isplata kroz SPS i SAPS sisteme farmerima se obezbedjuje sigurnost dela prihoda, srazmerno površini koju obrađuju. Što je još važnije, primenom ovih sistema podrške poljoprivredni proizvođači u EU se usmeravaju na tržište, odnosno da svoju proizvodnju po asortimanu i kvalitetu što bolje usklade sa tražnjom na onim segmentima tržišta za koje proizvode.

70. U slučaju pridruživanja, koliko bi naših mesnih industrija moglo i dalje da radi, odnosno da izvozi u druge zemlje članice?

Zbog nedovoljnog broja grla u tovu, Srbija već nekoliko godina ne koristi više od 25% odobrene kvote za izvoz svežeg telećeg mesa u EU. Trenutno 5 klanica u Srbiji poseduje dozvole za izvoz *baby beef*-a u EU, a jedna od njih (Big Bull, Bačinci) ima i dozvolu za izvoz termički obrađenih preradjevina od svinjskog mesa. Pridruživanje Srbije EU ne bi uticalo na poslovanje srpske klanične industrije na domaćem tržištu, ali bi otvorilo vrata za plasman većeg broja proizvoda na tržište EU, uključujući sveže meso, preradjevine i živu stoku. Nakon potpisivanja Sporazuma i stabilizaciji i pridruživanju, veoma je izvesno odobravanje Srbiji izvoza tovnih goveda i preradjevina od svinjskog mesa na tržište EU već sredinom 2008. godine. Za realizaciju izvoza pojedinačni objekti prethodno treba da ispune tehničke i uslove koji se tiču zdravstvene bezbednosti i sledljivosti proizvoda.

71. Kako poljoprivrednici u EU rešavaju problem plasmana proizvoda?

Iako, plasman proizvoda dolazi na kraju proizvodnog procesa, ovo je prvo pitanje na koje se mora dati odgovor. Plasman proizvoda je ključno pitanje koje poljoprivrednici postavljaju, ne samo u EU. Ukoliko nema plasmana proizvoda uzaludan je bio sav trud i uloženi rad. Imajući u vidu nesiguran plasman proizvoda na slobodnom tržištu, EU je uredila tržište, tako da je farmerima lakše da donose odluke i unapred znaju šta ih čeka. EU unapred definiše razvojne smernice tako da farmeri nisu suočeni sa neizvesnošću. Na osnovu jasnih signala koji im država šalje, farmeri u EU se posvećuju onome što najbolje znaju, a to je poljoprivredna proizvodnja.

Farmeri EU su zaštićeni sloj stanovništva. Istovremeno, iako predstavljaju mali procenat stanovništva, njihovo mišljenje i stavovi su veoma važni pri donošenju političkih odluka. Ukratko, u EU se na farmera gleda na nekog ko ima veoma važnu ulogu u državi.

72. Kako sprečiti monopol koji postoji u pojedinim granama poljoprivrede i kako se odupreti niskim cenama otkupa?

Najbolji mehanizam je uspešno udruživanje u zadruge i udruženja, koja su vrlo razvijena u EU. Na taj način se organizuju poljoprivredni proizvođači za zajednički nastup i pregovaranje. Zadruga može da izgradi i svoju infrastrukturu (hladnjače, skladišta, mini preradivačka postrojenja - sušare...) i na taj način da skladištenjem sačeka bolju cenu ili da

proizvode proizvod koji ima bolju cenu (sveža ili sušena šljiva). Udruživanje manjih proizvođača i pažljivo osluškivanje tržišta (šta je traženo i isplativo) su najbolji način za uvećavanje prihoda poljoprivrednih potrošača. Uspešnost zadruga se ogleda u posvećenosti članova takvom načinu udruživanja i spremnosti da se prilagode tržištu, a i informacije o tržištu može obezbeđivati zadruga. Problem sa kapacitetima i sposobnostima ljudi koji bi trebalo da vode zadrugu se može prevazići obukama koje je moguće obezbediti preko države i raznih donatora, a i iz programa EU za ruralni razvoj.

73. Da li će i dalje moći da se proizvodi i prodaje domaća rakija?

Propisi EU ne zabranjuju proizvodnju alkoholnih pića za sopstvene potrebe. Proizvođači rakije će i dalje moći slobodno da proizvode domaća alkoholna pića. Međutim, alkoholna pića koja se proizvode za tržište EU će morati da prođu strogu kontrolu kvaliteta kako bi se zaštitili potrošači (setimo se slučajeva ozbiljnih trovanja alkoholnim pićima u Srbiji devedesetih - tzv. zozovača). Ono što je prednost pristupanju EU je da će proizvođači naše šljivovice, na primer, moći da geografski zaštite svoj proizvod, sa jasno definisanom tradicionalnom recepturom i postupkom proizvodnje. Na taj način će proizvođači obezbediti veću prisutnost i prepoznatljivost proizvoda i na domaćem i na EU tržištu.

74. Da li mali poljoprivredni proizvođači mogu biti tržišno uspešni u EU?

Mnogo malih porodičnih poseda može biti tržišno uspešno u EU. Recimo, Italija je primer usitnjenih farmi koje su pronašle svoje mesto na tržištu visoko se specijalizujući za proizvodnju određenih poljoprivrednih proizvoda. Iako je na tržištu mnogo lakše velikim, efikasnijim proizvođačima koji se drže odredbi EU i tako imaju koristi od podrške za produktivnost, mesta ima i za male, ukoliko uspeju da se specijalizuju za veoma konkretne proizvode i da investiraju u modernu tehniku, umesto da se oslanjaju na državne isplate kojima bi se pokrivali gubici. Takođe udruživanje malih poljoprivrednika u veće celine poboljšava njihovu konkurentnost na evropskom tržištu. To sve znači da su potrebna restrukturiranja naše poljoprivrede kako bi se postigla veća konkurencija proizvođača i manja zavisnost od subvencija.

75. Da li će po pristupanju EU uvoz poljoprivredne mehanizacije biti pojednostavljen?

Ulaskom u EU stvara se slobodno zajedničko tržište za razmenu roba, što se odnosi i na poljoprivrednu mehanizaciju. To znači da će se ukinuti carine za trgovinu sa drugim zemljama članicama Evropske unije odnosno da se trgovina u okviru tog tržišta neće smatrati uvozom.

76. Kakva je budućnost pčelarstva u EU i da li se i ova oblast poljoprivrede subvencionise?

U Evropi i svetu je zabeležen trend ubrzanog rasta proizvodnje i prodaje meda i pčelarskih proizvoda. Članice EU ne zadovoljavaju sopstvene potrebe za ovim proizvodima, te je EU najveći uvoznik ovih proizvoda, naročito iz Kine i Argentine.

U cilju povećavanja proizvodnje meda i ostalih proizvoda EU podstiče proizvodnju sufinansiranjem nacionalnih programa razvijanja pčelarstva i to sa 50% od ukupnih investicija u ovu oblast. Nacionalni program razvoja pčelarstva mora detaljno odrediti korake koji vode razvoju i unapređivanju ove oblasti, i predvideti mehanizme praćenja i procene napretka. Evropska unija trenutno zadovoljava samo 52% sopstvenih potreba sopstvenom proizvodnjom te su perspektive za razvoj pčelarstva odlične jer postoji tržište, a ulaskom Srbije u EU pomenuti EU programi sufinansiranja osiguravaju i sredstva za unapređenje ove oblasti.

Mladi, obrazovanje i kultura

77. Kako se podstiče zapošljavanje mladih u EU?

Zajednički problem zemalja zapadnog Balkana je velika stopa nezaposlenosti mladih. Od ukupnog broja nezaposlenih u Srbiji čak 47 % čine mladi ljudi, što je skoro tri puta više u odnosu na stopu nezaposlenosti mladih u zemljama EU. Osnovni razlog što mladi nakon završenih studija ne uspevaju da nađu posao je ujedno i glavni uslov za dobijanje posla - (ne)postojanje radnog iskustva. Ovaj začarani krug se u zapadnim zemljama razrešava davno razvijenom institucijom intershipa (stažiranja), koja je kod nas i dalje potpuno nepoznata. U državama EU mladi tokom studija imaju obezbeđeno stažiranje u brojnim institucijama gde stiču osnovno radno iskustvo i znanje potrebno za dobijanje plaćenog posla. Rešavanje problema nezaposlenosti podrazumeva brigu države o mladima, otvaranje državnih institucija za stažiranje studenata, veći broj transparentnih konkursa gde mladi ljudi mogu da apliciraju. Pored nedostatka radnih mesta, problem je i česta neinformisanost mladih o mogućnostima zapošljenja kao i gde da traže posao. Zapošljavanje se podstiče, sa jedne strane, povećavanjem investicija i otvaranjem radnih mesta, a sa druge nuđenjem konkretnih mehanizama za usmeravanje mladih kao što su Centar za razvoj karijere (planira se njegovo širenje po gradovima), a i Centar za podsticanje zapošljavanja nezaposlenih mladih stručnjaka osnovan u okviru Nacionalne službe za zapošljavanje.

78. Da li reforma obrazovanja ima nekakve veze sa zapošljavanjem mladih?

Podsticanje zapošljavanja mladih mora da prati i reforma obrazovnog sistema. Karijera i konkurentnost na tržištu rada u sadašnjem vremenu postavljaju pred mlade sasvim drugačije zahteve. Daleko važnije postaje *šta realno znamo da radimo*, a manje koju diplomu imamo, ili kakve ocene imamo; koliko dobro smo u stanju da *rešavamo probleme* i *koristimo znanje* koje imamo u novim situacijama; kako komuniciramo i jesmo li spremni na *timski rad*; *koliko smo inovativni i kreativni* i *koliko smo spremni da učimo i usavršavamo se celog života*. Tržištu rada trebaju ljudi koji stalno uče i stiči nove veštine i znanja, menjaju, inoviraju, saraduju. Menjanjem obrazovnog sistema u ovom pravcu, zemlja sopstvenu radnu snagu čini konkurentnijom na tržištu i privlači priljeve i, u Evropi, odbačene tehnologije, samo zato što zemlja ima radnu snagu samo za te odbačene tehnologije. Dobro obučena radna snaga za moderno doba, privući će investicije u

oblasti sofisticiranih informacionih tehnologija. Obrazovanje je glavni instrument ekonomskog razvoja društva i borbe protiv siromaštva.

79. Šta dobijaju mladi ulaskom u EU?

Članstvom u EU mladi u Srbiji nakon godina izolacije konačno dobijaju šansu da pripadaju evropskom društvu i da ravnopravno komuniciraju, putuju i studiraju sa kolegama iz Evrope. Otvaraju se šanse sa razne edukativne i volonterske programe iz kojih smo isključeni kao ne-EU zemlja, ili koje moramo da plaćamo mnogo skuplje (studiranje na evropskim fakultetima). Mladi će imati priliku da se prijavljuju za poslove u drugim evropskim državama pod istim uslovima, da provedu semestar na studijama u recimo Francuskoj ili Španiji bez viza, da kad god imaju slobodnog vremena i novca otputuju do neke evropske zemlje bez zadržavanja na granicama.

Kroz programe EU koji su praćeni i bespovratnim sredstvima, državni sistemi će, u želji da usklade standarde sa EU početi da odgovaraju na realne potrebe mladih kroz ponudu obrazovanja i znanja potrebnih za život u ekonomski razvijenom i demokratskom društvu u kome se poštuju različitosti. Kroz reforme predviđene procesom priključivanja EU, lokalna samouprava, obrazovni sistem, sistem socijalne zaštite će se reformisati čime se popravljaju šanse mladih da budu uključeni u proces odlučivanja o njima važnim pitanjima, da dobiju kvalitetnije i obrazovanje koje će im omogućiti kvalitetan posao, kao i da se kroz reforme ekonomskog sistema otvori prostor za nova, kvalitetnija radna mesta.

80. Hoće li ulazak u EU doneti promene u kulturnoj politici?

Kulturna politika je jedno od onih područja na koja se primjenjuje princip subsidiarnosti što znači da Evropska unija ostavlja državama članicama pravo formuliranja kulturnih politika i odluke o finansiranju kulture na nivou država. Ipak, kultura je kao i ostali sektori zahvaćena brojnim horizontalnim merama te će biti potrebno prilagoditi se evropskim standardima kako bi se umetnicima iz Srbije omogućilo da ravnopravno i pod istim uslovima kao njihove evropske kolege učestvuju na zajedničkom evropskom kulturnom tržištu. Istovremeno pristupanje Evropskoj uniji otvoriće mogućnosti učestvovanja u zajedničkim evropskim projektima što će sigurno biti dobar podstivaj umetnicima i kulturnim institucijama u Srbiji, a čije će kreativne rezultate osetiti domaća kulturna javnost.

81. Kako će članstvo uticati na troškove školovanja? Hoće li školovanje dece biti skuplje u EU?

Područje obrazovanja u najvećoj mjeri nije regulisano pravom EU, tako da proces evropskih integracija ne bi trebao utjecati na troškove obrazovanja, već će oni zavisiti od obrazovne politike i prilika u našoj zemlji. U Evropskoj uniji se, u oblasti obrazovanja primjenjuje načelo supsidijarnosti, prema kojem su za definisanje i sprovođenje obrazovnih politika odgovorne nacionalne države. Međutim, tendencija je da se ide prema usvajanju krovnih standarda na nivou EU, naročito u sektoru stručnog obrazovanja i osposobljavanja i visokog školstva.

U skladu sa Lisabonskom agendum i ostalim strateškim dokumentima Evropske unije, preporuka je da se u EU povećaju ulaganja u obrazovanje i nauku kako bi se postigao cilj da EU postane najkokuurentija privreda na svetu, zasnovana na znanju. To, naravno, ne znači da će

obrazovanje biti skuplje krajnjim korisnicima, već da će biti kvalitetnije i dostupnije svim građanima.

82. Hoće li naši student na fakultetima u EU biti oslobođeni plaćanja školarine?

Ako Srbija postane punopravna zemlja članica Evropske unije, njeni će državljani moći studirati na univerzitetima u EU pod istim uslovima kao i državljani zemlje članice u kojoj se nalazi univerzitet. To znači da će ili biti oslobođeni od plaćanja školarine ili plaćati školarine jednake onima koje su važeće za državljane zemlje u kojoj se nalazi određena visokoškolska ustanova. Pored toga, studentima iz Srbije će biti dostupni brojni programi stipendija i razmenskih programa (neki već sada jesu) koji su namenjeni mobilnosti studenata i unapređivanju kvaliteta obrazovanja.

83. Kako se misli nadoknaditi nedostatak obrazovnog kadra neophodnog za razvoj regiona, kao i društva u celini i da li nam EU može pomoći?

Nedostatak obrazovnog kadra se može nadoknaditi prekvalifikacijom, odnosno dokvalifikacijom postojećeg kadra, kao i dobro planiranim proširivanjem trenutnih kapaciteta i povećanjem raznovrsnosti unutar obrazovnog sistema. Da bi se to ostvarilo neophodno je da, pre svega, postoje programi prekvalifikacije koji bi na najbrži i najefikasniji način premostili jaz između trenutnih mogućnosti raspoloživog kadra i potreba društva. Pored toga, potrebna su i sredstva za poboljšanje infrastrukture, odnosno uslova u kojima bi se obuka sprovodila, kao i za realizaciju samog procesa obuke. Na kraju, bitno je obezbediti veće kapacitete, veću fleksibilnost i veću usklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada i društva u celini.

U pogledu formiranja programa dragocena bi nam bila pomoć onih zemalja, članica EU, odnosno odgovarajućih institucija i eksperata iz zemalja koje su bile suočene sa sličnim problemom i uspele da ga prevaziđu. Konačno, naša zemlja ni do sada nije uspevala da izdvoji neophodna sredstva za realizaciju programa iz oblasti obrazovanja, pa je izvesno da bez finansijske pomoći do koje bi došli nastavkom procesa pridruživanja EU neće biti moguće sprovođenje ovog ambicioznog, ali neophodnog projekta.

84. Da li će se naše fakultetske diplome priznavati u EU i ako nismo završili po Bolonjskoj konvenciji ?

Sama Bolonjska konvencija formalno se ne bavi pitanjem diploma, pa samim tim ni njihovim priznavanjem. Međutim, iz duha Bolonjske konvencije proističe zahtev da se u procesu studija organizovanih u skladu sa Bolonjskom konvencijom razviju određena znanja, veštine i sposobnosti koje imaoca diplome osposobljavaju bilo za zapošljavanje, bilo za nastavak studija. Evropski parlament je usvojio Evropski okvir kvalifikacija u okviru koga se definiše sedam nivoa obrazovanja i za svaki se jasno kaže koja vrsta *znanja* (teorijskog i činjeničnog), *veština* (kognitivnih i praktičnih) i *sposobnosti* (samostalnost i odgovornost) se očekuje na kom nivou. Na osnovu toga, svaka zemlja, članica EU je u obavezi da donese svoj nacionalni okvir

kvalifikacija kojim bi se uspostavila jasna veza između diploma koje se izdaju u toj zemlji i evropskih nivoa obrazovanja. Uspostavljen je i Evropski registar nacionalnih Agencija za akreditaciju koji će potvrđivati da diplome koje izdaju pojedine obrazovne ustanove odgovaraju deklariranim nivoima kvalifikacije. Tek sa završetkom tog posla može se očekivati automatizam u priznavanju diploma na tržištu rada.

Naša zemlja, kao potpisnica Bolonjske konvencije, je prihvatila obavezu da taj okvir donese za poslednja tri nivoa visokoškolskog obrazovanja, ali taj posao još uvek nije započet. Otuda, samo potpisivanje Bolonjske konvencije, odnosno deklarativno pristupanje istoj ne može da obezbedi automatizam u priznavanju naših diploma. Tek onda, kada uspostavimo svoj nacionalni okvir kvalifikacija i kada svaka izdata diploma (uključujući i tzv. dodatak diplomu) bude jasno iskazivala šta ona nosi u smislu *znanja, veština i sposobnosti*, i kada se naše akreditaciono telo upiše u Evropski registar, možemo očekivati ravnopravni tretman naših diploma sa diplomama drugih zemalja u Evropi.

85. Da li postoje neki programi u EU koji stoje na raspolaganju đacima, studentima, nastavnicima i profesorima iz Srbije?

Imajući u vidu trenutni status Srbije u odnosu na proces integracije u EU, najviše koristi do sadašnjeg trenutka od EU imali su studenti i profesori, prevashodno kroz TEMPUS program (namenjen reformi visokog obrazovanja) i kroz pomoć koju je Evropska agencija za rekonstrukciju pružila poboljšanju uslova rada u osnovnim i srednjim školama i uvođenju novih studijskih programa u srednje stručne škole. Osim toga, studenti iz Srbije imaju pravo da učestvuju u CEEPUS programu razmene studenata koji obuhvata samo zemlje centralne i istočne Evrope, kao i u programu Erasmus Mundus koji je namenjen studentima master studija i u okviru koga postoji 100 stipendija namenjenih studentima sa Balkana za oko 100 master programa. Što se tiče profesora, oni mogu da učestvuju u programu FP7 koji je namenjen istraživačima i naučno-istraživačkim centrima.

Ukoliko Srbija postane kandidat (a potom i punopravni član EU), za Srbiju se otvara mogućnost učešća u tzv. *Lifelong learning programu* (programu doživotnog učenja) koji podrazumeva programe razmene đaka, studenata, nastavnika, profesora i drugih zaposlenih u obrazovanju, kao i programe saradnje škola i institucija visokog obrazovanja. U ovom programu učestvuju sve zemlje članice EU i neke od kandidata (Turska), a program traje od 2007. do 2013. godine i ukupan iznos sredstava namenjen programu je 7 milijardi evra. Osim toga, đacima, studentima, nastavnicima i profesorima bi postali dostupni i različiti programi manjeg obima (npr. nacionalni programi razmene studenata, stipendije pojedinih država, naučni fondovi itd).

86. Kako će evropsko medijsko tržište unaprediti televiziju koju gledamo?

Praksa i standardi evropskog medijskog tržišta zahtevaju digitalizaciju televizije. Rok za digitalizaciju najmoćnijeg medija u svim evropskim zemljama, uključujući i Srbiju, je najkasnije do 2015. godine. Digitalna televizija spaja prednosti tradicionalnih medija sa mogućnostima koje pruža Internet. Poboljšavaju se tehničke performanse (bolji kvalitet zvuka i slike), u ponudi je veći broj kanala, raznovrsniji sadržaj i veća interaktivnost. Publici će biti dostupni specijalizovani, tematski kanali (muzički, filmski, dečji, informativni...), on-line i Internet

sadržaji na TV prijemniku, kao i mogućnost da sami upravljaju sadržajem. Korisnici "televizijske na-zahtev" (*tv-on-demand*) sami biraju sadržaj koji žele da gledaju, u vreme koje njima odgovara. Da bi se iskoristio pun potencijal digitalne televizije, osim komercijalnih, emitovaće se i programi edukativnog sadržaja npr. on-line obrazovanje prilagođeno mlađim generacijama, programi posvećeni zdravlju, politici, e-uprava na lokalnom i republičkom nivou, prenosi vladinih ili skupštinskih zasedanja... RTS je pre 3 godine pokrenuo 2 predajnika za digitalno emitovanje programa, ali bez originalnog sadržaja (sadržaj koji je već dostupan preko analogne mreže), i bez promocije te su građani ostali potpuno neinformisani o digitalnim tehnologijama i mogućnosti prijema digitalnog TV-signala. Na kraju, zemaljski digitalni prijemnici i nisu u ponudi na našem tržištu. 2015. godina kao rok za prelazak na digitalno emitovanje primoraće i nas i ostale evropske zemlje da ozbiljnije pristupimo svim izazovima i brojnim pogodnostima digitalne televizije.

87. Kakvi su standardi EU koji se odnose na sigurnost hrane?

Standardi EU koji se odnose na sigurnost hrane su izuzetno rigorozni i obuhvataju sve faze procesa proizvodnje prehrambenih proizvoda, od proizvodnje, obrade, transporta pa sve do pakovanja i distribucije („od njive do usta“). Ovi standardi predstavljaju sastavni deo sistema zaštite potrošača. Tako na primer, standardi koji se odnose na meso i mesne prerađevine podrazumevaju da se ovi proizvodi predviđene za tržište moraju proizvoditi samo u klanicama koje zadovoljavaju stroge fitosanitarne uslove. Takvi propisi postoje i za niz drugih proizvoda. Sistem RAIPEX, koji funkcioniše od 2004. godine podrazumeva da se svake nedelje objavljuje lista proizvoda koji predstavljaju opasnost za potrošače te su povučeni iz prodaje. Sva roba mora imati jasnu i vidljivu deklaraciju o poreklu, sastavu i trajanju namirnica. Srbija trenutno nema zakon o opštoj bezbednosti proizvoda, zakon o bezbednosti hrane i niz drugih zakona, čija je svrha zaštita potrošača od neispravnih proizvoda. Donošenje ovih zakona i njihova stroga primena je jedan od uslova u toku procesa pridruživanja Srbije EU i predstavlja vrlo važan korak u poboljšavanju bezbednosti građana i unapređivanju javnog zdravlja.

Zaštita životne sredine

88. Da li je istina da je u EU zaštita životna sredina među prioritetima?

Kako je životna sredina deo svakodnevnog života građanki i građana EU, ona je prepoznata kao jedan od ključnih faktora kvaliteta života. Upravo su građani bili ti koji su podigli rešavanje problema životne sredine na prioritetno mesto, i upravo građani svojim uključivanjem u postavljanje i realizaciju politike životne sredine u EU su učinili da je životna sredina prepoznata kao prioritet i oslonac za (održivi) razvoj.

Šanse za građansko društvo prihvatanjem i ostvarivanjem vrednosti EU u oblasti životne sredine su čistija životna sredina i bolje zdravlje. Takođe, dobijaju se i proizvodi i usluge, koji pružaju bolji kvalitet života, uz manje troškove. Dalje, potrošači svesno biraju šta kupuju, uz veće

uživanje u potrošnji postignuto svesnim odabirom. Kroz svesno i savesno korišćenje i kroz *prikladnu potrošnju* se kulturno razvija i zajednica i lično svaki pojedinac.

Da bi građani Srbije iskoristili šansu korišćenja finansijskih sredstava EU za rešavanje problema životne sredine, i mi treba da identifikujemo životnu sredinu kao jedan od prioriteta.

89. Kako to da je u EU važno da se održivo razvijaju i sela i gradovi, i da su i selo i grad jednako prioriteti pri očuvanju životne sredine?

U EU postoje nekoliko tematskih strategija i direktiva, koje su ustvari uključivanje životne sredine u ostale sektorske politike. Glavni razlog za donošenje ovih dokumenata je što se uočilo da se ne mogu samo politikom životne sredine rešavati pitanja koja se na primer odnose na: sastav goriva za automobile (i zagađujućih materija koje proizvode), uticaj na klimatske promene, potrošnja (prirodnih) resursa. U EU su usvojene tematske strategije za: kvalitet vazduha, zaštitu zemljišta, održivo korišćenje pesticida, zaštitu i konzervaciju morske sredine, prevenciju stvaranja otpada i reciklažu, održivo korišćenje i upravljanje prirodnim resursima i za urbani održivi razvoj. One sadrže dugoročnu perspektivu (do 2020. godine) u postavljanju jasnih ciljeva za životnu sredinu i okvire za sprovođenje, kako na selu tako i u gradu.

Kada se ovi propisi i strategije EU objasne jednostavnijim rečima onda se može reći da »život i životna sredina sela i grada imaju razlike, ali da su jako uzročno –posledično vezani« . Obnova sela i vrednosti života na selu su jako uslovljeni poboljšanjem kvaliteta života u gradu. Da bi poljoprivrednici efikasnije radili svoj posao potrebno je da podrže održivi razvoj industrija čiji proizvodi su ulaz za poljoprivredu (hemijska, mašinska, građevinska). Sa druge strane, Industrijskim kompleksima koji se zasnivaju na sirovinama iz poljoprivrede (koža, obuća, duvan, hrana) u interesu je (i ekonomskom) da obezbede da poljoprivredna proizvodnja bude u skladu sa standardima životne sredine. Uslužne delatnosti (turizam, ugostiteljstvo, trgovina) podjednako zavise od sela i grada. U EU su svi građani jednaki, i kvalitet njihovog života je jednako važan, nezavisno od toga da li žive na selu ili u gradu.

90. Zašto se u EU insistira na partnerstvu lokalnih i nacionalnih vlasti sa ekološkim nevladinim organizacijama, kada to usporava i komplikuje proces odlučivanja?

Gradjani EU, kada je u pitanju životna sredina najviše veruju ekološkim nevladinim organizacijama i udruženjima, a zatim naučnicima i stručnjacima. Zbog toga je EU prepoznala obaveznost dijaloga i partnerstva vlasti sa ekološkim nevladinim organizacijama i osnovala je posebne fondove za jačanje nevladinog sektora kao partnera u dijalogu sa nadležnim organima.

Kroz različite direktive EU izgradjeni su mehanizmi obaveznog sprovođenja učešća javnosti u odlučivanju (kod procena uticaja na životnu sredinu, strateških procena uticaja, prostornog planiranja, izrada strategija i propisa). Ovaj proces se smatra sastavnim delom „evropske kulture dijaloga“ i njegovo trajanje se smatra normalnim neophodnim delom odlučivanja (a ne „nametom usporavanja donošenja odluka“). Šta više, učešće građana i nevladinih organizacija u

odlučivanju, jako smanjuje broj kasnijih žalbi na postrojenja i objekte kada se izgrade, pa se ovaj proces može isto smatrati kao sprovođenje principa preventive u oblasti životne sredine.

U Srbiji, pošto smo već započeli sa procesom usaglašavanja naših propisa u oblasti životne sredine sa propisima EU, neki od zakona već su ugradili ove procedure. Međutim – sprovođenje je slabo. Postoje razni razlozi za to, između ostalog i zato što nisu izgrađene adekvatne institucije na nacionalnom i lokalnom nivou, što nema dovoljan broj stručnjaka koji rade u sektoru životne sredine, što se mladi ljudi koje školujemo za ove struke ne zapošljavaju na adekvatnim mestima, što još nismo razvili „ekološku kulturu partnerstva“. Jednom rečju – što životna sredina, uključujući i njeno finansiranje, u našoj zemlji, u našim opštinama nije među prioritetima.

91. Zašto sami građani u EU poštuju životnu sredinu (ne bacaju đubre po ulicama, ne zagađuju reke, i dr), a kod nas to nije slučaj? Da li se u EU postiže čistija i zdravija životna sredina obrazovanjem ili kaznama? Kakva je ekološka kultura u EU?

Uključivanje građana u postavljanje i realizaciju politike životne sredine u EU je jedan od prepoznatih oslonaca za njenu uspešnost. To se postiže istovremeno obrazovanjem za životnu sredinu i održivi razvoj (kao preventivnom merom čije trajanje je stalno) na svim nivoima (od predškolskog do doktorskih studija, kao i neformalnim obrazovanjem), kao i kažnjavanjem onih koji se ne ponašaju prema životnoj sredini primereno propisima (kažnjavanjem industrije koja zagađuje iznad dozvoljenih granica, ali kažnjavanjem pojedinaca koji bacaju đubre kroz prozore stanova, automobila, na ulicu).

Kako je životna sredina u „srcu“ kvaliteta života građana u EU, svaka građanka i građanin EU su motivisani da „milom ili silom“ izgradjuju svoju ekološku kulturu i ekološku etiku.

92. Kako će globalizacija, uticati na ekološke faktore i da li će nas zatrpati otpadom i prljavom tehnologijom iz Evrope?

Globalizacija utiče na sve države sveta i nemoguće je izbeći. Evropska unija danas u mnogim stvarima u stvari predstavlja pokušaj rešavanja i suočavanja sa nekim izazovima koje donosi globalizacija. Što se tiče zaštite životne sredine, što je jedan od glavnih prioriteta EU, a treba da postane i prioritet Srbije, kako bi očuvala životnu sredinu i obezbedila održivi razvoj. Standardi EU u vezi sa zaštitom životne sredine su izuzetno visoki. Ako Srbija počne da primenjuje ove standarde, prljava tehnologija i investicije u industriju koja ugrožava životnu sredinu će biti nelegalne. Takođe, ulaskom u EU kontrola će postati još rigoroznija te će poštovanje standarda životne sredine biti jedan od ključnih faktora pri procenjivanju kvaliteta investicija. Investicije koje ne poštuju standarde životne sredine naprosto ne smeju biti dobrodošle, bez obzira da li su one strane ili domaće.

Stoga, ako Srbija primeni standarde koji se primenjuju u EU i postane članica EU Srbija neće postati otpad Evrope. Međutim, ako se ne primene standardi i napusti se evropski put, Srbija neće dobijati pomoć od EU koja je namenjena za finansiranje mera za zaštitu životne sredine. Takođe, ako se strogo ne primenjuju principi transparentnosti i odgovornosti javnih institucija, ulazak investicija koje ne poštuju standarde životne sredine će biti češći čime se ugrožava kvalitet života svih građana Srbije.

93. *Kako se ostvaruje **pravo na blagovremeno i tačno informisanje po pitanjima životne sredine u EU**? U mnogim mestima u Srbiji građani se žale da gde god se obrate (zagadjivaču koji je privatizovan, lokalnoj i repuličkoj inspekciji, opštini, ministarstvu i svima) nailaze na zid i ignorisanje – niko ne odgovara na njihove upite i molbe, pa čak ni posredstvom poverenika za informacije od javnog značaja, i oni zeće da znaju kako da ostvare svoje pravo na zdravu životnu sredinu, i da li je to u EU drugačije regulisano?*

Evropska Unija je 2003. godine postavila još konkretniji set pravila (u odnosu na prethodna iz 1990. godine) za organe vlasti, koje oni moraju da poštuju da bi se obezbedila primena prava svakog građanina da dobije informaciju u vezi životne sredine, kao i uslove pod kojima takva informacija mora da se da. Šta više, tačno su navedene vrste informacija koje se sistematski moraju dostavljati javnosti (bez prethodnih upita).

Zemlje članice EU moraju obezbediti zakone, institucije i ljude potrebne da se ostvari pravo na informisanost u vezi pitanja životne sredine, kada građani ili bilo koja zainteresovana strana to traži od nadležnih organa (najkasnije u roku od mesec dana od zahteva, a samo u jako komplikovanim slučajevima najkasnije u roku od dva meseca, građanin mora dobiti odgovor i informaciju). Čak i u slučaju da nadležni organ iz bilo kojih razloga ne poseduje informaciju, mora odgovoriti na upit. Propisi i procedure se propisuju da bi se primenjivale, i svaki dokument je dinamičan dokument čija se primena prati u zemljama EU (obaveza slanja izveštaja Evropskoj komisiji), pa se na bazi uočenih problema u primeni dokument inovira u skladu sa potrebama građana i mogućnostima. Istovremeno, ojačava i u kontekstu pitanja životne sredine, funkcija ombudsmana (zaštitnika građana). U skoro 70% slučajeva, Evropski ombudsman je bio u stanju da pomogne građanima, „otvaranjem slučaja“, usmeravanjem ili savetom.

Gradjanima Srbije bi procedure koje se sprovode u EU (a ne samo postavljeno kao zakoni koji se slabo sprovode kao što je sada slučaj kod nas), omogućile da znatno poboljšaju svoju informisanost po pitanjima životne sredine i da moraju da dobiju odgovor na svoje upite.

94. *Da li je EU je spremna da znatno **finansijski pomogne u oblasti životne sredine zemljama koje su u procesu pristupanja EU**?*

Evropska Unija je jula 2002. godine postavila svoje prioritete (finansiranja) do 2010. godine, koji uključuju smanjenje uticaja i adaptaciju na klimatske promene, zaštitu prirode i biodiverziteta, životnu sredinu i zdravlje, kao i upravljanje prirodnim resursima i otpadom. Politika životne sredine EU se oslanja na principima preventive zagadjenja i „zagadjivač plaća“ (onaj koji zagadjuje životnu sredinu mora za to da bude kažnjen plaćanjem). Različiti institucionalni, finansijski i upravljački instrumenti stoje na raspolaganju zemljama članicama i zemljama u pristupanju EU da ove principe primene što je efikasnije moguće. Medju vrednosti EU spada i da »prirodni resursi nisu komercijalni proizvod, već nasleđe koje mora biti štićeno, branjeno i tretirano kao takvo«.

Srbiji su potrebna značajna sredstva da poboljša svoju životnu sredinu do nivoa potrebnog za kvalitetniji život građana (uspostavljanje sistema upravljanja otpadom, postupanja sa otpadnim vodama, zagadjenje vazduha, i dr). Šansa za gradjane Srbije je da stvorimo uslove da prihvatimo sredstva EU za ovu namenu.

95. *Koji je interes EU da finasijski pomaže Srbiji u zaštiti životne sredine? Da li time EU hoće da stvori uslove da eksploatiše naše prirodne resurse i dobra?*

Životna sredina je jedan od prioriteta u Evropskoj Uniji. Izmedju ostalog i zato što stanje životne sredine jako utiče na kvalitet života svake građanke i građanina EU. Kako životna sredina i zagađenja životne sredine ne poznaju granice država, za građane EU je jako važno da životna sredina i u susednim zemljama (ne zaboravite da Srbija sada i „uzvodno“ i „nizvodno“ se graniči sa zemljama EU) bude takva da ne utiče loše na kvalitet njihove već dostignute zaštite životne sredine. I zato je, izmedju ostalog, Evropska unija spremna da značajna finansijska sredstva usmeri ka poboljšanju životne sredine zemalja koje joj pristupaju.

Što se tiče prirodnih resursa u Srbiji – mi sad „eksploatišemo“ resurse (vode, šume, rude, mineralne vode) i „razbacujemo“ resurse (otpad, energetska neefikasnost i dr), tako da proces pristupanja EU uključuje i proces ostvarivanja uslova za sprovođenje Tematske strategije EU o „održivom korišćenju resursa“, pa prihvatajući evropske vrednosti povećavamo šansu da počnemo da pazimo na svoje prirodne resurse, ne samo zbog nas, već i za naredne generacije.

Regionalni razvoj, prekogranična saradnja i održivi razvoj lokalnih zajednica

96. *Da li i u EU opštine potpuno zavise od centralnih vlasti? Kako EU pomaže decentralizaciju Srbije? Hoće li EU pomagati i nerazvijene opštine u Srbiji ili će sav novac ići u Beograd?*

U Evropskoj uniji je na snazi princip decentralizacije, koji znači da o onome što može da se uradi na nižem nivou vlasti ne treba da se odlučuje na nacionalnom nivou. Saglasno ovom principu u Evropskoj uniji postoji oko 300 regija, te se često o EU govori kao o Evropi regiona. Regionalna politika EU posebnu pažnju obraća na unapređivanje zaostalih regiona (oni koji ne dostižu 75% evropskog proseka), na one regione u kojima je prisutni problemi kao što su nezaposlenost i siromaštvo, a prilagođavanje politika i sistema obrazovanja su jedan od prioriteta te politike. Kohezioni i strukturni fond EU (koji se odnosi upravo na rešavanje ovih problema) iznosi 36% ukupnog budžeta EU, a zajedno sa poljoprivrednim fondom čini 80% ukupnog budžeta. Srbija je novim zakonskim i ustavnim garancijama o pravima na lokalnu samoupravu i pokrajinsku autonomiju prihvatila ovaj princip, ali se on mora i dosledno sprovesti kako bi se obezbedio ravnomeran razvoj Srbije.

97. *Koje su preporuke za akciju u pravcu prekogranične saradnje?*

Republici Srbiji kao zemlji potencijalnom kandidatu dostupna su finansijska sredstva kroz Instrument za pretpristupnu pomoć-IPA u pogledu komponente II- prekogranične saradnje. Za period 2007-2010 izdvojeno je 44.4 milijardi evra za prekograničnu saradnju.

Za Republiku Srbiju ključno je da ispuni uslove kako bi mogla da koristi pomenutu pomoć, a što podrazumeva: statističku regionalizaciju zemlje prema standardima NUTS, obezbeđivanje nacionalnih budžetskih fondova za kofinansiranje investicija, razvijanje makroekonomskih, finansijskih i administrativnih kapaciteta i povezivanje potencijalnih prekograničnih projekata sa „acquis communautaire“- što podrazumeva usklađivanje predloga projekta sa prioritetima u procesu pristupanja EU. Prilikom apliciranja za finansijska sredstva EU u pogledu prekogranične saradnje neophodno je poštovanje principa: programiranja (finansiraju se programi koji vode dugoročnom i održivom razvoju), koncentracije (finansira se manji broj, ali većih i skupljih programa), principa dodavanja (fondovi EU ne zamenjuju nacionalne fondove već su samo dodatak na nacionalne fondove) i principa partnerstva (koji podrazumeva angažovanje svih nivoa vlasti u procesu jačanja institucionalne infrastrukture za efikasniju absorpciju fondova).

Mogući predlagači prekograničnih projekata uključuju: direktne budžetske korisnike, indirektno budžetske korisnike uz pismenu podršku ministarstva nadležnog za utvrđivanje njihovih finansijskih sredstva, i sve oblike udruženja građana uz pismenu podršku resornog ministarstva. Zbog toga je takođe jedna od osnovnih preporuka potencijalnim korisnicima da se na vreme edukuju u pogledu zahtevnog projektnog menadžmenta EU.

98. U čemu nam EU može pomoći pri razvoju lokalnog turizma?

Razvoj turizma zavisi od niza različitih faktora, ali sigurno je da pridruživanje Srbije EU donosi nekoliko koristi. Prvo, preduslov za razvoj turizma je bezbednost i stabilnost. Strane investicije u turizam kao i turisti ne dolaze ako postoji i najmanji rizik po njihovu bezbednost. Pridruživanje Srbije EU znači stabilizaciju i unapređivanje bezbednosti i istovremeno je i znak da je Srbija sigurno mesto, kako za investicije tako i za turiste.

Drugo, razvoj turizma je direktno srazmeri sa razvojem infrastrukture. Ulaganje u mreže puteva, železnice, avionski i rečni saobraćaj je preduslov razvijanja turizma, jer samo jeftine i sigurne saobraćajnice privlače turiste. Takođe, bez ulaganja u obnavljanje i unapređivanje, ali i povećavanje turističkih kapaciteta turizam neće moći da se razvija. Ovde EU pomaže putem bespovratne pomoći, ali i indirektno jer se povećavaju i direktne strane investicije povećavanjem stabilnosti zemlje. Konačno, povećavanje mobilnosti roba i ljudi, ukidanje viza i jačanje kulturnih kontakata sa zemljama članicama EU se pozitivno odražavaju na imidž zemlje, čime se privlače turisti.

99. Kakve koristi pogranične opštine imaju od prekogranične saradnje?

Prekogranična i regionalna saradnja je jedan od principa evropskih integracija. Povezivanjem regiona preko granica podspešuje ekonomsku integraciju, povećava stabilnost i blagotvorno deluje na izgradnju poverenja među susedima. EU stoga vrlo izdašno finansira transnacionalnu saradnju graničnih i drugih regiona. U periodu od 2000-2006. kroz program **Interreg** EU je izdvojila 4,874 milijardi evra. Projekti prekogranične saradnje najčešće uključuju izgradnju prekogranične infrastrukture, razvoj poslovne infrastrukture i ekonomsku saradnju, rešavanje zajedničkih ekoloških problema (koji ne poznaju granice) kulturnu i obrazovnu saradnju.

Srbija je, iako nije članica EU za period od 2007-2009, u okviru druge komponente IPA fonda dobila 31 milion evra za saradnju sa Mađarskom, Rumunijom, Bugarskom, Hrvatskom, BiH i Crnom Gorom. Kroz zajedničku saradnju na ovim projektima lokalne zajednice rešavaju svoje probleme zajedno sa susedima, uvećavaju sopstvene kapacitete za sprovođenje projekata čime

stiču dragoceno iskustvo za korišćenje EU fondova koji će ako Srbija bude nastavila sa evropskim integracijama biti sve veće.

100. Da li će se transportna mreža Srbije poboljšati kao rezultat približavanja Srbije EU?

Značaj transportne mreže za razvoj jedne zemlje je nemoguće preneglasiti. Bez adekvatne infrastrukture puteva, pruga i avionskog saobraćaja nemoguće je osigurati ravnomeran razvoj jedne zemlje. Efekti velikih transnacionalnih saobraćajnica na zemlje i regione kroz koje prolaze ove saobraćajnice su više nego pozitivni i predstavljaju osnov za razvoj ekonomije. Ako neka sredina nije dobro povezana sa regionom saobraćajnim vezama, ona postaje „slepo crevo“ sa izuzetno lošim perspektivama razvoja i niskim nivoom investicija što prouzrokuje depopulaciju, odnosno masovno napuštanje tih sredina, nizak životni standard i nizak kvalitet života uopšte. U slučaju da se ne nastavi sa brzim procesom približavanja Srbije EU, verovatnoća da će velike saobraćajnice (poput Koridora 10 ili Koridora 7) prolaziti kroz Srbiju su jako male. Razlozi za to su bezbednost, kako transporta tako i investicija, preskupe putarine, nepovoljni carinski režimi za špeditete, komplikovanija papirologija, itd. Takođe, izgradnja saobraćajne infrastrukture je izuzetno skupa investicija (oko 1 milion evra za 1 km autoputa samo za izgradnju bez održavanja i prateće infrastrukture), što su sredstva sa kojima Srbija nemože sama izdvojiti. EU je zainteresovana za učestvovanje u finansiranju takvih projekata kako preko bespovratne pomoći tako i preko dugoročnih i povoljnih kredita Evropske banke za razvoj.

101. Zbog čega sve države koje su naši susedi žele u EU, a mi se snebivamo?

Ne postoji racionalno objašnjenje.